

ОПШТИНА
ХЕРЦЕГ НОВИ

**PROGRAM RAZVOJA KULTURE
OPŠTINE HERCEG NOVI
2024-2027.**

Sadržaj

I Uvod	3
Svrha izrade Programa	3
Metodologija izrade Programa	5
Usklađenost sa međunarodnim, nacionalnim i opštinskim strateškim i pravnim okvirom za izradu Programa.....	5
Procjena uticaja Programa na životnu sredinu	8
II Kultura i kulturni sistem Herceg Novog: opis i analiza stanja	10
Kulturni identitet i brend grada	10
Sistem kulture.....	10
Festivali	13
Obrazovanje.....	17
Nadležnost i koordinacija	19
Participacija građana u kulturi i razvoj publike	20
Sadržaji, programi, saradnje i analiza po oblastima	21
PESTLE analiza.....	28
SWOT	29
III Vizija razvoja kulture Herceg Novog, strateški i operativni ciljevi, indikatori učinka i aktivnosti	31
Vizija, strateški ciljevi i prioriteti.....	31
Mladi u kulturi.....	32
Prostori kulture svima.....	36
Kultura svuda.....	39
IV Monitoring, izveštavanje i evaluacija	41

I Uvod

Svrha izrade Programa

Kultura je vezivno tkivo grada. Kultura pomaže jačanju zajednice i podizanju kvaliteta i standarda života svih njenih pripadnika, utiče na fizičko i mentalno zdravlje ljudi. Na kulturnim događajima ljudi ostvaruju i razvijaju mnoge potrebe: povezivanje, sticanje osjećanja sigurnosti, pripadnosti i ideniteta, učenje, razvoj kreativnosti i društvenih vještina, samoaktuelizacija, zabava. U polju kulture, kreativnih industrija i kulturnog turizma takođe se mogu osmisliti novi poslovni poduhvati i otvoriti nova radna mjesta. Uvažavajući značaj kulture za građanje Herceg Novog i poštujući obavezu lokalnih samouprava za donošenjem opštinskih programa razvoja kulture, Opština Herceg Novi je pristupila izradi dokumenta koji sadrži: dugoročne potrebe lokalnog stanovništva i subjekata iz oblasti kulture, razvojne prioritete, dinamiku realizacije i druge aspekte za primjenu i sprovođenje Programa. Program se odnosi na period do 2027. do kada važi i Nacionalni program razvoja kulture.

Program razvoja kulture Opštine Herceg Novi rezultat je rada različitih aktera u kulturi, uz konsultovanje građana i stručne javnosti, uvažavajući bogatu tradiciju grada ali i prepoznajući nove trendove u organizaciji, promociji i vrednovanju kulturnih sadržaja. U cilju pripreme Programa formirana je radna grupa koju su činili predstavnici ustanova kulture (muzejska, biblioteka djelatnosti i kulturno umjetničko stvaralaštvo), stručnjaci iz oblasti od značaja za izradu dokumenta, NVO sektor i predstavnici neformalne kulturne scene.

U prethodno rađenom strateškom dokumentu za Herceg Novi, Prilozima za nacrt programa kulture 2012-2016. navedeno je da je Herceg Novi turističko mjesto i da „ključnu polugu razvoja opštine čini ipak turizam”. Iako je razvoj kulturnih programa i usluga u svrhe

turizma značajan cilj, mora se istaći da će tek osmišljena i kvalitetna kulturna ponuda namjenjena lokalnoj zajednici, uz adekvatne načine promocije, privući i mnoge strance, turiste. To je posebno važno podvući u kontekstu razvojne strategije jednog primorskog turističkog grada, gde se uvijek postavlja dilema da li dati prioritet turističkoj kulturnoj ponudi ili razvijati kulturni život za lokalno stanovništvo. Odgovor je, pokazalo se na brojnim primjerima svjetskih turističkih gradova, da tek ulaganje u lokalni kulturni razvoj, lokalne umjetnike i razvoj lokalne scene, pa i njenu internacionalizaciju, privlači turiste. Ukoliko bi se u Herceg Novom za naredni period prioritet dao isključivo stvaranju kulturne ponude za turiste, došlo bi do većeg opadanja broja publike, a profesionalci koji bi mogli da budu i nosioci kulturnog života, otišli bi u druge sredine koje nude više poslovnih prilika. Stoga je ulaganje u lokalnu produkciju, publiku i kadrove koji će u Herceg Novom tokom cijele godine stvarati kulturnu ponudu i raditi na razvoju sistema kulture preduslov za razvoj turističke kulturne ponude.

Zbog Vladine inicijative da se tvrđava Španjola pretvori u kreativni hab, važno je istaći da je ulaganje u kadrove *uslov bez kojeg se ne može* i u kontekstu kapitalnih infrastrukturnih projekata. Nije mali broj svjetskih primjera ozbiljnih finansijskih ulaganja u kulturnu infrastrukturu koji nisu dali željeni efekat upravo jer u lokalnoj zajednici nije bilo dovoljno stručnjaka koji bi svojim radom i znanjima aktivirali dobijene resurse. Da bi Španjola kao hab zaživjela, u Herceg Novom mora da postoji vitalna i dinamična zajednica kreativnih profesionalaca. Svrha ovog Programa je da se definišu i usaglase pravci i aktivnosti putem kojih će se dostići taj cilj.

Program razvoja kulture Herceg Novog za period 2024-2027. treba da bude osnova za strateško planiranje i razvoj sistema kulture u Herceg Novom. Vizija i prioriteti iskazani u ovom dokumentu definisani su na osnovu širokog kruga konsultacija sa različitim brojem stručnjaka u kulturi, a uzimajući u obzir strateška dokumenta na višim nivoima

upravljanja, kao i najnovija znanja i rezultate istraživanja na temu kulture i razvoja gradova.

Program treba da služi svima koji rade na polju kulture i umjetnosti kao smjernica, okvir za dalje djelovanje i osmišljavanje programa svojih ustanova i organizacija. Takođe, on će dodatno usmjeravati sve donosioce odluka u oblasti kulture kada su buduća ulaganja javnih sredstava u kulturu u pitanju. Moguće je pak da u toku primjene Programa može doći do određenih odstupanja u zavisnosti od okolnosti organizacione ili finansijske prirode (detaljno će u Akcionom planu biti definisani ovi elementi).

Metodologija izrade Programa

U cilju strateškog definisanja pravca razvoja kulture Herceg Novog i osmišljavanja konkretnih mjera, Sekretarijat za kulturu i obrazovanje pri Opštini Herceg Novi inicirao je donošenje Programa razvoja kulture Herceg Novog.

Program uzima u obzir: 1) strateški okvir razvoja kulture u Evropskoj uniji, Crnoj Gori, kao i na lokalnom nivou opštine Herceg Novi; 2) prethodna strateška dokumenta na polju kulture u Herceg Novom (a dragocjen je i iscrpan dokument pod nazivom *Prilozi za program razvoja kulture opštine Herceg Novi 2012-2016. godine* u kojem je urađena detaljna strateška analiza sistema kulture Herceg Novog sa preporukama); 3) rezultate konsultativnog razgovora obavljenog u prostorijama Opštine Herceg Novi u kojem su učestvovali predstavnici javnih ustanova kulture i civilnog sektora; 4) pojedinačne intervju obavljen s različitim akterima kulture koji rade u Herceg Novom; 5) rezultate dosadašnjih istraživanja u oblasti kulture (*Kulturne potrebe građana Herceg Novog poslije covid pandemije*, 2019); 6) najnoviju teoriju i rezultate različitih istraživačkih projekata koji se bave gradskom kulturnom politikom.

Konsultovana su i građani Herceg Novog koji su, u anketi koja je za potrebe izrade Programa bila dostupna javnosti, dali odgovore na postavljena pitanja. Dodatno su svi zainteresovani za izradu dokumenta mogli putem mejla da upute predloge i konkretna rješenja.

Usklađenost sa međunarodnim, nacionalnim i opštinskim strateškim i pravnim okvirom za izradu Programa

1. Evropski i svjetski strateški okvir razvoja kulture

Nova evropska agenda za kulturu 2018. je ključni strateški dokument Evropske unije¹ koji prepoznaje sljedeće prioritete razvoja kulture:

- socijalna dimenzija: **pospješivanje moći kulture i kulturne raznolikosti** u cilju postizanja društvene kohezije i blagostanja,
- ekonomska dimenzija: **podrška kreativnosti u obrazovanju i inovacijama** u cilju stvaranja većeg broja radnih mjesta i ekonomskog rasta,
- spoljna dimenzija: **osnaživanje međunarodnih kulturnih odnosa.**

Teme koje se promovišu u svim ovim dimenzijama su **zaštita i promocija kulturne baštine i digitalizacija.**

Zaštita životne sredine prioritet je svih krovnih strateških dokumenata EU (European Green Deal, New European Bauhaus), pa je stoga neophodno u razvojnim dokumentima planirati primjenu i promociju zelenih politika.

Zajednički za sve ove teme je pojam **održivog razvoja**, definisan i elaboriran u mnogim svjetskim dokumentima (Deklaracija iz Rija, Agenda 21, Deklaracija i Plan implementacije iz Johaneshurba, Milenijumska strategija UN, Agenda 2030 za održivi razvoj, UNESCO Konvenciji o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine i Faro konvenciji Saveta Evrope, i drugi). Predlozi sadržani u ovom Programu poštuju i promovišu principe održivog razvoja.

Za kontekst Herceg Novog značajna su sva dokumenta koja se bave temom **mladih u gradovima i održivim razvojem**, recimo u dokumentu *Cities of youth, cities of prosperity*, UN-Habitat, govori se o **ključnom značaju ulaganja u mlade kao garantu održivog razvoja gradova.**

2. Strateški okvir razvoja kulture u Crnoj Gori

Zakon o kulturi je krovni pravni dokument u oblasti kulture, kojim se propisuje da se razvoj kulture u opštini podstiče sufinansiranjem programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u kulturi sredstvima iz budžeta opštine. Navedenim zakonom uređuje

se i način osnivanja javnih ustanova iz oblasti kulture kao i finansiranja u svrhu zaštite javnog interesa.

Zakonom su prepoznati i posebni oblici podrške razvoju kulture na nivou opštine:

- u cilju popunjavanja bibliotečkih fondova nadležni organ opštine dužan je da narodnim i drugim opštim bibliotekama na teritoriji opštine dodjeljuje sredstva za otkup knjiga,
- nadležni organ opštine dužan je da, na osnovu javnog konkursa, za potrebe muzeja i galerija čiji je osnivač opština, vrši otkup likovnih djela i muzejskih predmeta.
- Opština može umjetniku i stručnjaku u kulturi omogućiti korišćenje i kupovinu radnog i stambenog prostora, pod povoljnim uslovima.
- - Opština podstiče i pomaže razvoj kreativnih industrija koje obuhvataju produkciju kulturnih proizvoda i usluga iz oblasti intelektualne svojine.
- Opština podstiče očuvanje i razvoj tradicionalnih zanata i vještina, davanjem finansijske pomoći za nabavku alata i materijala i osposobljavanje stručnog kadra.
- Opština podstiče nekomercijalne oblike amaterskog djelovanja u kulturi, kojima se doprinosi afirmaciji crnogorskih izvornih kulturnih vrijednosti ili savremenog kulturno-umjetničkog stvaralaštva.

Organizovanje sve ustanove kulture na lokalnom nivou definiše Zakon o kulturi dok njihovo djelovanje, u zavisnosti od oblasti, bliže definišu Zakon o muzejskoj, Zakon o bibliotečkoj, Zakon o arhivskoj djelatnosti, Zakon o zaštiti kulturnih dobara kao i niz podzakonskih akata.

3. Ključni strateški dokument u polju kulture u Crnoj Gori je **Nacionalni program razvoja kulture 2023-2027.godine.**

Prvi dio Programa posvećen je pregledu krovnih strateških dokumenata Crne Gore i njihovim dijelovima koji se odnose na kulturu.

Ključno što se, na osnovu ovih dokumenata, može zaključiti jeste da se kultura vidi kao pokretač rasta i održivog razvoja, a posebno kroz oblast kulturnog turizma.

Nacionalni program prepoznaje dva osnovna strateška cilja:

- 1) unaprijediti institucionalni i pravno-regulatorni okvir kulture u Crnoj Gori i
- 2) kreirati ambijent za razvoj kulturnih i kreativnih inicijativa, publike i saradnje.

Što se tiče kapitalnih državnih projekata, Herceg Novi se u Nacionalnom programu pominje konkretno povodom projekta revitalizacije tvrđave Španjola i njenog pretvaranja u kreativni hub.

U odnosu na smjernice i akcije navedene u Nacionalnom programu koje su relevantne za nivo lokalne kulturne politike, *navešćemo najznačajnije za kontekst opštine Herceg Novi:*

Razvoj publike

- Podsticanje ustanova kulture da razvijaju djelatnosti i programe za unapređenje održivosti, uz značajan fokus na animiranju potencijalne publike (u odnosu na djelatnost)
- Pokretanje kanala komunikacije za promociju kulture namijenjenog mladima koji bi vodili mladi – digitalni portal, You Tube kanal ili neki drugi format.
- Uspostavljanje saradnje sa resorom zaduženim za oblast mladih kroz umrežavanje s omladinskim centrima koji funkcionišu u pojedinim opštinama u cilju upoznavanja s potrebama mladih ljudi iz određenih lokalnih zajednica.
- Sprovesti diversifikaciju publike u ustanovama kulture kroz organizovanje programa za starije u ustanovama kulture (radionice, predavanja, susreti...) samostalno ili u saradnji sa

drugim akterima: nevladinim organizacijama, ustanovama socijalne zaštite.

- Kreiranje kataloga manifestacija i festivala u oblasti kulture.

Preduzetništvo i kulturni turizam

- Podsticaj razvoju programa kreativnog preduzetništva.
- Razvoj kulturno-turističkih proizvoda i ponude u saradnji s nacionalnim i lokalnim turističkim organizacijama.
- Razvoj kulturnih programa prilagođenih stranim turistima u ljetnjim mjesecima (titlovanje predstava, domaćih filmova, razvoj eksperimentalnog pozorišta – pantomima, učešće bez teksta i slično, predstavljanje kulturne baštine),
- Povezivanje kulturnih i ekoloških elemenata u turističkim tokovima, kroz izradu i plasman kulturnih proizvoda, suvenira, prezentacija kulture i kulturne baštine i sl.
- Promocija kulturne baštine kao ključnog potencijala u turističke svrhe, saradnja sa nacionalnom i lokalnim turističkim organizacijama
- Razvoj kulturnih programa u periodima prije i poslije glavne ljetnje turističke sezone.

Razvoj ljudskih resursa

- Razvoj programa stručnog usavršavanja zaposlenih u skladu s potrebama ustanova i organa uprave.
- Organizovanje seminara za zaposlene u ustanovama kulture na temu razvoja međunarodne saradnje, upoznavanja sa stranim fondovima, pisanja i vođenja projekata, monitoringa i evaluacije projektnih procesa.
- Formiranje mreže saradnika u kulturi na svim nivoima ustanova i organizacija u kulturi.

4. Pored Nacionalnog programa i Zakona o kulturi, značajna je Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, a za polje kulture definisani su sljedeći ciljevi i mjere:

- Strateški cilj 2.6. Unaprijediti značaj kulture kao temeljne vrijednosti duhovnog, društvenog i ekonomskog razvoja koja znatno unapređuje život građana.
- Mjera 2.6.1. Jačati kapacitet kulturnih institucija na svim nivoima i uspostaviti održivi
- sistem finansiranja.
- Mjera 2.6.2. Uspostaviti moderan, efikasan sistem kreiranja i prezentovanja kulturne djelatnosti kao i statusa umjetnika i stvaralaca u društvu, ujedno širiti i edukovati publiku.
- Mjera 2.6.3. Jačati neformalne, amaterske, alternativne, savremene kulturne prakse, kao i kulturne industrije u Crnoj Gori.
- Mjera 2.6.4. Podsticati kulturne raznolikosti kroz osnaživanje kulturne djelatnosti
- marginalizovanih grupa.
- Strateški cilj 2.7. Uspostaviti efikasan i savremeni sistem integralne zaštite, upravljanja i održivog korišćenja kulturne baštine i predjela.
- Mjera 2.7.1. Unaprijediti efikasan sistem zaštite kulturne baštine na svim nivoima.
- Mjera 2.7.2. Unaprijediti zaštitu kulturne baštine na svim nivoima.
- Mjera 2.7.3. Unaprijediti održivo korišćenje i upravljanje kulturnom baštinom.

5. Strategija razvoja Herceg Novog i druga lokalna strateška dokumenta

U dokumentu pod nazivom Strateški plan razvoja Opštine Herceg Novi izrađenog 2020. godine, kultura ima posebno poglavlje koje

sadrži SWOT analizu sistema kulture i veliki broj smjernica koje su uzete i kao polazište za izradu Programa.

Strategija evidentira da se u skladu s nacionalnim usmerenjem kultura treba sagledati u kontekstu održivog razvoja (kulturni turizam, kreativne industrije i preduzetništvo). Ono što se kao prioriteto prepoznaje u strateškom dokumentu razvoja grada su: 1) razvoj publike (statistika analiza, komunikacije, edukativno komunikacioni sadržaji) i 2) povezivanje u cilju kulturne razmjene (gradovi i institucije iz Boke Kotorske, takođe iz regiona i svijeta). Navodi se da su osim programskih unapređenja potrebna i organizaciona promjena, prevashodno angažovane visokokvalifikovanog stručnog kadra iz oblasti kulture. Cilj bi bio da se podigne kvalitet rada javnih ustanova kulture.

Još jedan bitan segment razvoja kulture u Strategiji razvoja grada odnosi se na zaštitu i efektiviranje kulturnih dobara, što je u skladu i sa evropskim smjernicama za razvoj kulture. Od konkretnih aktivnosti navodi se: konzervacija i restauracija predmeta iz svih zbirki muzeja, koje su na visoko ugroženom nivou; sanacija objekta Galerije Josip Bepo Benković; u Muzeju Mirko Komnenović rekonstrukcija prilaznog stepeništa koje od šetališta vodi prema Muzeju i adaptacija prostorija u potkrovlju Muzeja, tehničko opremanje i rešavanje pitanja depoa u kojima će se čuvati muzejski materijali.

Zakon o zaštiti kulturnih dobara Crne Gore je dokument kojim se uređuje oblast kulturne baštine kao važan resurs kako za kulturu tako i za promociju turističkih potencijala države i lokalne zajednice. Član 90 ovog Zakona nalaže izradu Studije zaštite kulturnih dobara na teritoriji lokalnih samouprava zasnovanu na pozitivnoj praksi preporučenoj od UNESCO-a. Svako ima pravo da, pod jednakim uslovima, individualno ili kolektivno, koristi kulturna dobra, radi učešća u kulturnom životu, uživanja, naučnog napretka ili druge dobrobiti koja iz njega proističe, kao i da doprinosi njegovom

obogaćivanju i očuvanju, u skladu sa ovim zakonom. Pristup zaštiti kulturnih dobara zasnovan je na integralnoj zaštiti koja počiva na čuvanju kulturnih dobara poštujući njihov integritet, autentičnost i sve osobenosti koje ga čine prepoznatljivim kao integralni dio savremenog društva, te njegovog ekonomskog i urbanog razvoja.

Opština Herceg Novi je 2018. godine usvojila Studiju zaštite kulturnih dobara čime je potvrđeno strateško opredijeljenje opštine ka integralnoj zaštiti kulturnih dobara koja se posmatra kao jedna od komponenti održivog planiranja i održivog razvoja. Ova Studija je na teritoriji Opštine Herceg Novi evidentirala 102 kulturna dobra, od kojih je 101 prikazano na mapama u okviru Studije, za još 14 smatrano da ne posjeduju materijalne ostatke, dok je za dodatnih 168 evidentiranih kulturnih dobara utvrđena potencijalna kulturna vrijednost.

Ministarstvo kulture i medija svake godine donosi Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara, a u Programu za 2024. planirani su sanacioni radovi na ugroženim segmentima tvrđave Forte mare. Opština Herceg Novi daje podršku aplikacijama ustanova kulture na konkursima zaštite i očuvanja kulturnih dobara koje resorno Ministarstvo raspisuje.

Procjena uticaja Programa na životnu sredinu

U domenu kulture može se raditi na zaštiti i očuvanju životne sredine na dva načina: organizacija kulturnih programa i inicijativa koji će promovisati ekologiju i podizati ekološku svijest u javnosti, a drugi način je konkretna primjena zelenih politika npr. racionalizacija potrošnje električne energije i resursa koji zagađuju životnu sredinu (upotreba ekološki održivog prevoza poput bicikala), upotreba recikliranih materijala, povećanje digitalnog prisustva (a smanjenje

štampanog materijala) itd. Primjenom Programa doprinjelo bi se očuvanju životne sredine i promociji zelenih politika. Stoga su postavljeni jasni ciljevi i mjere koji će doprinijeti očuvanju i promociji prirodne baštine, koja i čini važan deo identiteta grada. Primjenom Programa radilo bi se na čuvanju prirode i promociji njegovanja biodiverziteta i brige o životnoj sredini.

II Kultura i kulturni sistem Herceg Novog: opis i analiza stanja

Kulturni identitet i brend grada

Herceg Novi je na kulturološkoj mapi Crne Gore i šire važio za grad stvaralaca u različitim oblastima kulture. Vremenom, iz brojnih razloga u vezi sa posljedicama tranzicionog perioda (ekonomska kriza, demografske promjene, smanjenje broja stanovnika, stručnjaka u kulturi i umjetnika i umjetnica), ovaj identitet i odrednica su djelimično modifikovani. Ipak, i dalje, Herceg Novi se pozicionira kao grad kulture, kulturna prijestonica crnogorske obale, poznat po kulturno-umjetničkim programima i tvrđavama, a posebno festivalima (Praznik mimoze, HAPS, Sajam knjiga, Filmski festival i dr).

Opština Herceg Novi izdvaja značajna sredstva za organizaciju i realizaciju ovih festivala prepoznajući njihov značaj kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou.

Jedna od prepoznatljivih kulturnih manifestacija Herceg Novog razvija upravo alternativnu umetnost - strip. Drugo, jedini portal koji promovira isključivo kulturne sadržaje ima naziv Herceg Novi cool (RTHN ima redovnu rubriku i emisiju o kulturi, a Novski portal prati i dešavanja u kulturi). Takav identitet grada, utemeljen na različitim oblicima kulturne i umjetničke produkcije u polju popularne i alternativne kulture, iskazan u riječi kul koja nosi značenje privlačnog, zanimljivog, neobičnog, modernog, savremenog, urbanog, predstavlja bogat resurs za razvoj brenda grada. Neupitno je da ovi elementi ne dovode u pitanje tradicionalne oblike djelovanja i vrijednosti koje lokalna kulturna scena njeguje.

Takođe treba uzeti u obzir navode iz Priloga za Nacrt programa kulture Herceg Novog za period 2012-2016, gde se kaže da je u Vladinim planovima Herceg Novi predviđen za „promotora turizama mondenskog

tipa sa većim brojem hotela sa pet i četiri zvjezdice, zdravstvenim Institutom sa savremenom medicinskom opremom i stručnjacima i mrežom ekskluzivnih turističkih objekata integrisanih jedinstvenom mrežom šetališta i potencijalnim golf terenom standardne veličine. Drugačije rečeno, Herceg Novi bi u narednom periodu, trebalo da promjeni i svoju turističku ponudu, produžujući je na čitavu godinu, diverzifikujući je i obogaćujući novim (između ostalog i kulturnim sadržajima).” Mondenski - ima značenje svjetski, sofisticirani - pa i ovu riječ treba pridružiti korupusu novog i poželjnog brenda grada.

Na kraju, Herceg Novi je poznat po zdravom vazduhu, zdravom životu, bogatoj i raznovrsnoj vegetaciji i prelijepom prirodnom okruženju (planina Orjen, poluostrvo Luštica). Igalo kao glavni rehabilitacioni centar Crne Gore i ogranak Medicinskog fakulteta doprinose imidžu grada u kojem se vodi zdrav život, brine o zdravlju te dodatno ističu strateško opredjeljenje lokalne uprave da se ovaj resurs zaštiti i valorizuje.

Sistem kulture, ključni akteri i infrastruktura

U dokumentu Prilozi za Nacrt programa kulture Herceg Novog za period 2012-2016. godine dat je iscrpan pregled cjelokupnog sistema kulture. U odnosu na ovaj pregled i aktuelnu situaciju nema značajnih odstupanja, osim što su se neke ustanove civilnog sektora ugasile, kao i određeni festivali kao značajni markeri kulturne scene.

Najznačajnija promjena, koju treba uzeti u obzir prilikom planiranja strateškog repozicioniranja opštine vezana je za plan rekonstrukcije i pretvaranja tvrđave Španjole u kreativni hab. Pored Španjole, tvrđave koje okružuju centar grada čine glavno obilježje Herceg Novog. Vizure grada, stepeništa, pjace i pjacete, ulice čine da se cijeli grad može tretirati kao tvrđava i spomenik kulture. Stoga je neophodno u budućim planovima prepoznati nedovoljno iskorišćene javne prostore, i to ne samo one unutar zidina, nego i prostore čuvenog šetališta Pet Danica, pa i cijeli potez obale između dvije najudaljenije tačke opštine -

od Kamenara do Igala ne zanemarujući prostor poluostrva Luštica. Da neiskorišćenost otvorenih javnih prostora nije jedini problem govori i stav iz Priloga za Nacrt programa razvoja kulture Herceg Novog da je šetalište duž obale ugroženo „sadržajima i večernjom neobuzdanom navalom ljudi na uskom i ograničenom prostoru.” (Prilozi...) Lokalna uprava je u proteklom periodu djelovala da se smanji i otkloni značajna broj sadržaja koji narušavaju izleg šetališta.

Što se tiče **javnog sektora**, u Herceg Novom funkcioniraju četiri profesionalne javne ustanove, od toga tri opštinske JU Gradski muzej Mirko Komnenović i galerija Josip Bepo Benković, JU Gradska biblioteka i čitaonica i JUK Herceg fest i jedna državna Državni arhiv Crne Gore, Arhivski odsjek Herceg Novi.

Najveća javna ustanova kulture je Herceg fest i ona upravlja sljedećim objektima: dvoranom Park, tvrđavama Kanli kula, Forte mare, Španjola i skoro renoviranom kućom nobelovca Iva Andrića.

Misija JUK Herceg fest je da promoviše najviše umjetničke, kulturne i društvene vrijednosti i unapređuje kulturni život i stvaralaštvo u Herceg Novom. Ustanova se bavi proizvodnjom i plasmanom pozorišnih predstava, organizovanjem književnih večeri, likovnih i muzičkih manifestacija, prikazivanjem filmova i organizacijom festivala. Herceg fest kroz svoju programsku orijentaciju promoviše lokalne stvaraoce i aktere iz oblasti kulture, kako kolektive tako i pojedince, težeći i stvarajući sopstveni kulturni proizvod. Osluškujući potrebe publike kreira program baziran na gostovanjima autora, ansambala (pozorišnih, muzičkih), književnika, naučnika,... U kreiranju programa urednički tim polazi od široko prepoznatih vrijednosti u umjetničkim ostvarenjima, kao i afiniteta koje bi dodatno željeli da razvijemo u svojoj sredini. Cilj je da se hercegnovskoj publici predstavi savremena kulturna i umjetnička produkcija države i regiona.

Kuća nobelovca Iva Andrića, koja djeluje u okviru Herceg festa, njeguje uspomenu na boravak i život Iva Andrića i njegove supruge Milice Babić u Herceg Novom. Programi obuhvataju gostovanja naučnika i književnika koji se bave proučavanjem Andrićevog djela. Takođe, misija KNIA je organizacija gostovanja književnika koji su dobili Andrićevu nagradu ne zanemarujući dobitnike i drugih prestižnih nagrada. Poseban segment programskih aktivnosti jesu i nastupi monodrama inspirisanih Andrićevim romanima u bašti kuće. Stalna postavka se obogaćuje i eksponatima Spomen kuće Milice Babić iz Bosanskog Šamca, Muzeja grada Beograda, Muzeja Travnik. Čitalačke grupe su se takođe sastajale u Kući ali nisu zaživjele među našim sugrađanima te će se u narednom periodu raditi na dodatnoj promociji i afirmaciji ovakvih programa.

Što se tiče Doma kulture u Bijeloj, njegov je korisnik i upravljač lokalna mjesna zajednica. Dom kulture ima opremljenu salu, hol i prostorije tj. zgradu koja bi se mogla aktivirati za programe za is a zajednicom (a posebno recimo u saradnji s Domom Mladost u Bijeloj). Međutim, nedostaju stručni kadrovi koji bi se bavili aktiviranjem ovog vrijednog prostora. U skladu sa ciljem diversifikacija prostora, programa i publike Herceg Novog (koji se prepoznaje kao važan u ovom dokumentu), Biblioteka će pristupiti realizaciji ranije osmišljenog i započetog formiranja područnog odjeljenja Gradske biblioteke u Bijeloj, upravo u Domu kulture.

Postoji i Dom kulture u Đenovićima koji je nedovoljno iskorišćen, te je potrebno u saradnji sa Mjesnim zajednicama „oživjeti” i ovaj prostor. Dodatno, u planu lokalne uprave je i sanacija Doma kulture u Klincima, Luštica. Samim tim bi se kreirala kulturna ponuda na Rivijeri istovremeno čineći da kultura bude dostupna svima na teritoriji opštine.

Pored Herceg festa, ključni akteri javnog sektora su JU *Gradski muzej Mirko Komnenović i galerija Josip Bepo Benković i JU Gradska biblioteka i čitaonica.*

JU Gradski muzej Mirko Komnenović i galerija Josip Bepo Benković se bavi muzejskom djelatnošću. Stručni kadar čine kustosi, istraživači, dokumentaristi, konzervator, muzejski pedagog, muzejski tehničari i drugi zaposleni sa položenim stručnim ispitom za rad u muzejskoj djelatnosti. Muzej u Herceg Novom, zadužbina Mirka i Olge Komnenović, nalazi se na Toploj, blizu Andrićeve kuće i samo 40 stepenika od mora. Dominira svojom pozicijom i arhitekturom. Muzej je otvoren 1953. godine. Kuća je građena u baroknom stilu, na kraju 18. vijeka. Izmjenjena je kasnije, u 19. vijeku sa pseudo baroknim ekspanzijama i nadgradnjama. Muzej ima dva sprata i mansaradu. Gradski muzej čuva istorijsku, arheološku, etnološku zbirku te vrijednu zbirku ikona, Bokokotorske ikonopisne škole Dimitrijević-Rafailović iz Risna koja je postojala u 17. 18. i 19. vijeku. Arheološku zbirku sačinjavaju artefakti iz perioda praistorije, antike i ranog srednjeg vijeka, među kojima su i amfore i djelovi brodskih tereta porijeklom iz svih zemalja Mediterana tokom dominacije stare Grčke, Rima, Vizantije, kao i fragmenti kamene dekorativne plastike iz perioda od 9 do 11. vijeka. Etnološka zbirka sadrži predmete iz tradicije i kulture ovog kraja i šireg područja Boke (urađena je konzervacija preko 23 predmeta od tekstila). Postavka zbirke dočarava život ljudi, kako u okolnim selima, tako i u samom gradu, a dopunjena je i vrijednim predmetima koje su pomorci donosili iz svih krajeva svijeta i donirali Muzeju.

Javna ustanova Gradski muzej Mirko Komnenović i galerija Josip Bepo Benković funkcioniše kroz dva sektora u tri odvojena objekta međusobno udaljena oko 10km. Sva tri objekta su zaštićena u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara. Dva Muzeja (Mirko Komneović i muzej Štumberger) sa prizemljem, spratom i potkrovljem i Galerija sa prizemljem, 2 sprata i potkrovljem. Galerija Josip Bepo Benković

raspoloža sa 2 izložbene sale. Vrijedno je istaći da je u Herceg Novom djelovala Umjetnička škola. U cilju afirmacije likovne umjetnosti, otvorena je Galerija Josip Bepo Benković koja u svom vlasništvu ima preko 500 likovnih djela. Od 1968. godine, bez i jedne godine prekida, Galerija organizuje najprestižniju likovnu izložbu Zimski salon na kojem su izlagali i izlažu najveći likovni umjetnici iz Crne Gore, bivše Jugoslavije i Evrope. Od 1998. godine sa ciljem afirmacije, promocije, podsticanja stvaranja novih likovnih djela i privlačenja mladih umjetnika, organizuje se Hercegnovska likovna scena.

JU Gradska biblioteka i čitaonica, u okviru bibliotečke djelatnosti, *aktivno učestvuje* u kreiranju kulturne ponude grada.

Kao matična biblioteka za školske i specijalne biblioteke u hercegnovskoj opštini, Gradska biblioteka ima ulogu pomoćnika pri razvoju i unapređenju bibliotečke djelatnosti u ovim institucijama. Misija JU Gradska biblioteka i čitaonica Herceg Novi jeste da pohranjeno znanje iz svojih fondova stavi u službu građana Herceg Novog i svoje stručno znanje podijeli sa drugim bibliotekama. Gradska biblioteka Herceg Novi raspoloža sa prostorim kapacitetom od 420 m² raspoređenih u četiri etaže. Ukupan prostor obuhvata tri kancelarije za zaposlene, četiri depoa za smještaj bibliotečkog fonda, prijemno u kojem se uslužuju korisnici bibliotečkih usluga, čitaonicu Biblioteke koja je višenamjenska jer služi osim osnovnoj namjeni i kao sala za programe, prostorija za rad sa djecom, sastanke, rad na pres klipingu, održavanje radionica za odrasle i djecu, mini kuhinju i tri toaleta. Zbog manjka prostora i potrebe za većim smještajnim kapacitetima, Opština Herceg Novi je iznajmila eksterni prostor od oko blizu 100 m² za smještaj manje frekventnog fonda još od 2012. godine na Toploj. Tu su smješteni multiplikati, strana knjiga, jedan legat i serijske publikacije.

Biblioteka i Sekretarijat za kulturu i obrazovanje organizuju Međunarodni sajam knjiga Trg od knjige (od 2003.godine) u ustaljenom terminu od 21. do 28. jula. Konceptiju Sajma čine dva osnovna segmenta:

učeeše domaćih i stranih izdavača i književni večernji programi sa ciljem promovisanja aktuelnih i najboljih naslova: lijepe književnosti i nauke, književnosti za djecu, djela sa zavičajnom tematikom. Prateći dio osnovne koncepcije su: izložbe, koncerti, poetsko-muzički programi, projekcije igranih i dokumentarnih filmova, pozorišne predstave za djecu i odrasle, pres promocije, okrugli stolovi, forumi, panel diskusije. Trg od knjige aktivno promovise kako regionalnu tako i saradnju na međunarodnom nivou kada je u pitanju izdavaštvo i pisana riječ u njenim raznim segmentima. S obzirom na to da se kroz Trg od knjige daje prilika kako lokalnom stanovništvu, tako i brojnim turistima, da se upoznaju sa najnovijom produkcijom i dobitnicima značajnih književnih priznanja, prepoznata je potreba da se manifestacija podrži dodatno, kako u finansijskom, tako i u prostornom smislu.

Na teritoriji Opštine djeluje i državna institucija koja obavlja arhivsku djelatnost Državni arhiv Crne Gore, Arhivski odsjek Herceg Novi. Odsjek je osnovan kao samostalna ustanova, Odlukom NO Opštine Herceg Novi, br. 12569 od 11.11.1956, pod nazivom Arhiv i naučna biblioteka. Pod ovim nazivom radi do 1971. i od tada se naziva Arhiv Herceg Novog, sa unutrašnjom organizacijom na Arhivsko i Bibliotečko odjeljenje. Osnivač Arhiva je Skupština opštine Herceg Novi. Reorganizacijom državne uprave, u RCG i proglašenjem Zakona o arhivskoj djelatnosti 1992. godine, Arhiv gubi ime i svojstvo samostalne ustanove i postaje Arhivsko odjeljenje Državnog arhiva. Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Državnog arhiva, koji je usvojen 2005. godine, došlo je do promjene njegove organizacione strukture tako da u okviru Sektora za kontrolu, zaštitu, preuzimanje, smještaj, sređivanje, obradu i korišćenje arhivske građe od značaja za jedinice lokalne samouprave, djeluje 14 odsjeka, među kojima je pod brojem 2.13. i odsjek Herceg Novi. Zgrada Arhivskog odsjeka nalazi se u starom jezgru grada Herceg Novog. Izgrađena je u periodu od 1883. do 1886. za tadašnji Općinski dom.

Po svojoj arhitekturi i značaju predstavlja spomenik kulture. U zemljotresu 1979. objekat je bio znatno oštećen i nije bio u funkciji. Sanacija je urađena 1980/81, dok je drugo proširenje Arhiva izvršeno 1989. godine. Sada Arhivski odsjek raspolaže sa korisnom površinom od 710 m². Arhivski odsjek posjeduje cca 1010 d/m arhivske građe, koja je smještena u 3 depoa.

Najznačajniji festivali su takođe u javnom sektoru (Praznik mimoze, HAPS, Sajam knjiga, Filmski festival i dr).

Festivali, kao posebna cjelogodišnja aktivnost, podrazumijevaju saradnju sa širim timom organizatora i kreatora programa, pri čemu se usklađuju interesi Opštine Herceg Novi u pogledu turističke promocije i onoga šta su ciljevi kad su kulturni sadržaji i vrijednosti u pitanju. Program Praznika mimoze usvaja Direkcija koju čine predstavnici više sektora. Praznik mimoze ima dugu tradiciju i svoju stalnu publiku ali bi bilo neophodno osavremenjivanje i profilacija sadržaja, preplet tradicije, lokalnih osobenosti uz moderne sadržaje kako bi se privukli novi posjetioci. HAPS je festival pokrenut 1987. godine, koji je od početka zadobio veliku podršku i simpatije publike. Mijenjao se od festivala koji je bio poligon razmjene za Hercegnovsko pozorište, njegovog osnivača i titulara, preko festivala i dalje revijalnog koji je imao težnju da prikaže publici zanimljive predstave iz regiona, do festivala sa istraživačkom ambicijom, koji se trude da još više angažuju publiku u promišljanju onoga što pozorište može da ponudi. Umjetnički festivali nisu samo prosti zbir djela koja se na njemu predstavljaju već aktivni proces: animacije za publiku, ukrštanja ideja i sredstava za stručnu javnost, afirmacija sredine koja ih organizuje. HAPS je revijalni festival što ne umanjuje njegov značaj za našu sredinu. O tome govori podatak o značajnoj participaciji publike (ulaznice, prihod) i sponzora (usluge), podrška resornog Ministarstva uz pokroviteljstvo Opštine nad festivalom. On se odvija izvan turističke sezone i doprinosi razuđenosti

kulturnog kalendara, afirmaciji Herceg Novog kao pozorišne sredine, po čemu je prepoznat među dramskim stvaraocima u regionu, a postoji potencijal da postane međunarodni festival. Naredne Hercegovske aprilske pozorišne svečanosti su jubilarne 30. izdanje (april 2025).

Međunarodni festival umjetničke muzike Dani muzike osnovan je 1972. godine u Herceg Novom i dvadeset godina se održavao krajem ljeta. Realizovali su ga Turistički savez Boke Kotorske, Muzička škola, SIZ za kulturu i nauku i SIZ za turizam Herceg Novi. Na tom jugoslovenskom festivalu učestvovao je veliki broj umjetnika i izvođača. Nakon izmještanja festivala na Sveti Stefan uslijedilo je njegovo gašenje, da bi 2004. godine bio obnovljen u okviru djelatnosti JUK Herceg fest pod umjetničkim vođstvom Borisa Kraljevića, pijaniste i muzičkog pedagoga iz Herceg Novog koji ima nesumnjivu reputaciju u svjetskim okvirima kao izvođač i pedagog.

Od obnavljanja Dani muzike su Međunarodni festival koji se održava od 10 do 20. jula svake godine, obilježivši 40 godina trajanja. Program se koncipira tako da bude prilagođen ljetu, beskompromisno se vodeći umjetničkim kvalitetom pozvanih izvođača i koncertnih repertoara. Glavni prostor za izvođenje festivalskih program je dvorana Park, a prosjek publike na koncertima je 200. Izašavši na otvorene scene, prevashodno Kanli kulu prilikom otvaranja, festival je dobio na atraktivnosti, ne kompromitujući kvalitet.

O Sajmu knjiga je bilo riječi u prethodnom dijelu (djelatnost JU Gradska biblioteka i čitaonica).

Filmski festival je prethodnih godina zapao u krizu u smislu profilacije festivala i njegovog pozicioniranja u regionu. Odlukom titulara Opštine Herceg Novi i Ministarstva kulture i medija, tendencijom profesionalizacije u strukturi Festivala, krenulo se ka povratku na nekadašnje koordinate Festivala koje su ga činile važnim punktom regionalne kinematografije. Reakcije regionalnih i domaćih medija, kao i stručne javnosti na ovogodišnji Festival govore da se kriza prevazilazi, iako ostaje set nerješениh problema, prvenstveno oko upravnih tijela Festivala.

Određeni broj festivala je u organizaciji NVO koje programe realizuju uz tehničku i logističku podršku ustanova kulture i uz finansijsku potporu Opštine i Turističke organizacije.

Internacionalni Guitar Art Summer Fest se već 18 godina kontinuirano razvija i usavršava, a danas prevazilazi granice gitare i predstavlja jedan od krucijalnih događaja u Herceg Novom i Crnoj Gori vezanih za gitarsku muziku i umjetnost uopšte. Festival čini vrhunski spoj različitih vrsta umjetnosti, koji doprinosi razvoju savremene kulturne scene i edukativne nadgradnje koja prati najrazličitije ciljne grupe. Svojim programom i organizacijom doprinosi razvoju stvaralaštva, kulture i muzike kako domaćih i stranih autora, tako teži da i od Herceg Novog na svoj način napravi svjetski centar umjetničkog i gitarskog dešavanja avgusta svake godine. Preko 150 koncerata, 1000 majstorskih radionica, predavanja, promocija, 18 izložbi, pregršt unikatnih aktivnosti, iskrene podrške verne Novske publike, institucija i bezbroj utkanih momenata prožetih kroz savremenu produkciju i kreativnu viziju objedinjuju koncepciju Guitar Art Summer Fest-a, gradeći pojedinačni, ali i globalni edukativni, kulturni, medijski, socijalni i ekonomski značaj Festivala i kulturne industrije Herceg Novog i Crne Gore.

Hercegovski strip festival (HSF) osnovao je slikar i strip crtač iz Herceg Novog Nikola Ćurčin 2007. godine. Za datum održavanja HSF-a određen je prvi petak u septembru svake godine, a trajanje festivala je šest dana. HSF je prvi i jedini festival stripa u čitavoj Crnoj Gori, te je kada je riječ o ovoj umjetnosti Herceg Novi postao apsolutni centar i nosilac zbivanja u cijeloj državi. S obzirom na popularnost stripa u posljednje vrijeme, ovo je rezultiralo velikom medijskom podrškom i promocijom grada i države i van njenih granica. Iz godine u godinu, festival se razvija, biva sve bolji i privlači sve veću pažnju regionalne i svjetske strip javnosti. HSF je ostvario saradnju i predstavio se i na najvećim festivalima u regionu. Hercegovski strip festival postao je popularan i u evropskim okvirima te su organizovani programi sa najvećim zvijezdama francusko-

belgijske, britanske i italijanske scene. U isto vrijeme, omogućen je pristup najvećim internet sajtovima i publikacijama posvećenim stripu, koji reklamiraju i pišu o HSF-u. U desetoj godini postojanja Udruženje ljubitelja stripova Hercegnovski strip festival po prvi put je pokrenulo i zimski festivalski događaj posvećen stripu kao svojevrsan uvod u jubilarni deseti HSF.

U kalendaru manifestacija izdvajaju se i susreti dječijih horova iz zemlje i regiona Pred mora, pjevati se mora, Operosa (jedini festival koji promovise operu), Rege festival (novijeg datuma), Džez festival, Festival klapa i Festival horova koji dodatno unapređuju kulturnu ponudu doprinoseći prepoznatljivosti Herceg Novog kao kulturne i turističke destinacije.

O izuzetno bogatoj kulturnoj baštini temeljno je izneseno u prethodnom strateškom dokumentu Prilozi za razvoj Programa kulture Herceg Novog 2013-2017, pa ovdje prenosimo dio iz tog dokumenta: U hercegnovskoj opštini sakralni spomenici zauzimaju prvo mjesto u nepokretnom spomeničkom fondu i to ne samo po broju, već i po teritorijalnoj rasprostranjenosti i kulturno-istorijskoj vrijednosti. Na području opštine Herceg Novi ima 89 crkvenih objekata, 75 pravoslavnih i 14 katoličkih i jedan broj objekata koji su nekada imali religijsku funkciju, a sada su srušeni. Među njima posebno mjesto pripada Manastiru Savina koji predstavlja jedan od najljepših primjera arhitekture baroka na Jadranu, u jedinstvenom ambijentu mediteranske vegetacije. Kompleks se sastoji od 3 crkve: male crkve Sv. Save (XV vijek) koja se nalazi na brežuljku po kome nosi ime; male crkve Uspenja Bogorodice (XV vijek - po nekim izvorima gradnja ove crkve je započeta u XI vijeku) i velike crkve Uspenja Bogorodice (koju je sagradio poznati arhitekta Nikola Foretić - Korčulanin krajem XVIII vijeka). U riznici manastira nalaze se izuzetno vrijedni predmeti – eksponati među kojima se izdvajaju: kristalni krst Svetog Save iz XIII vijeka, plaštanica iz 1642. godine, srebrna petohljebnica iz 1648. godine, kivot Manastira Tvrdoš

iz 1615. godine, jedan putir iz 1650. godine, Jevanđelje iz 1685. godine, te jedinstven portret ruskog cara Petra Velikog. Ali i drugi sakralni spomenici u opštini Herceg Novi imaju značajnu kulturnu i istorijsku vrijednost. Crkva svetog Arhanđela Mihaila nalazi se na današnjem trgu Hercega Stjepana, Belavisti. Sagrađena je u tri stila: vizantijskom, baroknom i gotskom, na kraju devetnaestog vijeka. Crkva svetog Jeronima, sagrađena 1856. godine, nalazi se u Starom gradu, na trgu Mića Pavlovića. Na mjestu na kome se nalazi, ranije je, u XVII vijeku, bila podignuta katolička parohijska crkva posvećena Sv. Jeronimu, zaštitniku grada. U postojećoj crkvi se nalaze djela jednog od najvećih baroknih slikara iz ovih predela, Peraštanina Tripa Kokolje. Crkva svetog Leopolda Mandića se nalazi pored Crkve svetog Jeronima. Sagrađena je po naredbi Jeronima Kornera godinu dana nakon zauzimanja grada od strane Mlečana. Crkva svete Ane se nalazi se na Savini, a sagrađena je za vrijeme turske vladavine u XVI vijeku. Podigli su je Španci, odnosno plemićka porodica don Ferantea Gonzage. Bila je četiri puta rušena i obnavljana. Na istom mjestu, 1985. godine, izgrađena je nova crkva koja pripada parohijalnoj crkvi Sv. Jeronima. Crkva svetog Đorđa se nalazi na Toploj. Sagrađena je odmah nakon zauzimanja grada od strane Mlečana, a restaurirana 1848. godine. U crkvi se nalazi izuzetno vrijedna italo-kritska kružna ikona Sv. Petra i Pavla iz XVI vijeka. Crkva svetog Spasa se nalazi takođe na Toploj. Izgradnja ove crkve je započela 1709. godine, pored Crkve svetog Đorđa, a gradnja crkve je završena 1713. godine. Svoj današnji izgled je dobila 1864. godine kada je renovirana gotovo od temelja. U unutrašnjosti crkve nalaze se izuzetno vrijedni predmeti koje su poznati ljudi toga doba poklonili ovoj crkvi. Iznad ove i crkve Sv. Đorđa nalazi se parohijalno groblje, a uz groblje ćelija (sa spomen pločom) u kojoj je Josip Tropović učio Petra Petrovića Njegoša (današnja Njegoševa škola). Katolička Crkva svetog Antona se nalazi se u zapadnom podgradu grada, sa samostanom koji su podigli Španci 1687. godine za vrijeme kratkotrajne vladavine. Crkva potiče iz 1710. godine, a posvećena je čudotvorcu Svetom Antunu Padovanskom. Samostan je

današnji izgled dobio 1790. godine. Od brojni značajnih arhitektonskih zdanja, treba još istaći crkve Sv. Srđa i Vakha (XV vijek) na Podima; Sv. Andrije u Kutima (XV vijek), sa ikonostasom Georgija Rafailovića iz XVIII vijeka; Sv. Petka (XVII vijek) na Luštici, sa freskama s početka XVIII vijeka, rad Dimitrija Daskala; Sv. Neđelje (XVII vijek) u Jošicama; Sv. Nikole i Sv. Spiridona u Đenovićima; Sv. Nikole u Baošićima; Sv. Bartolomeja na Luštici; Sv. Gospođe u Prijevoru; Sv. Gospođe na Ublima i dr.

U važne spomenike spadaju i fortifikacioni objekti: Španjola, Kanli kula, Sat kula, Kula sv. Jeronima, Fore mare, Citadela, tvrđave na poluostrvu Luštica. Tvrđava Španjola je podignuta za vrijeme turske vladavine u XV i XVI vijeku, ali je svoj naziv dobila po Špancima koji su učestvovali u njenoj gradnji za vrijeme svoje jednogodišnje vladavine. Kanli Kula takođe potiče iz turskog doba (XVI vijek). U ono vrijeme bila je zatvor (otuda njeno ime na turskom jeziku i znaci "krvava kula"), a 1966. godine rekonstruisana je u jednu od najljepših ljetnih pozornica na Jadranu. Sat kula (Sahat kula-Tora) je podignuta 1667. godine po naredbi sultana Mahmuda. Kula Sv. Jeronima podignuta je 1687. godine u čast Jeronima Kornera osvajača grada. Morska tvrđava (Forte mare) je građena u periodu između XIV - XVII vijeka, restaurirana 1833. godine, a od 1952. godine adaptirana je u ljetnji bioskop. Citadela je tvrđava koja se nalazila na samom moru i zidinama bila spojena sa donjim gradom. Kula sa zidom građena je za vrijeme mletačke vlasti. Tvrđava je skoro potpuno srušena za vrijeme zemljotresa 1979. godine, i danas, više u moru nego na kopnu, postoje samo ostaci zidina. Spomenici kulture razvrstani su po vrstama objekata i to: urbane cjeline, stari gradovi, sakralni, profani, fortifikacioni, arheološki, etnološki, tehnički i memorijalni. Takođe, kategorisani su u tri kategorije i to: I kategorije – spomenici od izuzetnog značaja, II kategorije – spomenici od velikog značaja, III kategorije – značajni spomenici. Na teritoriji opštine Herceg Novi registrovano je ukupno 47 spomenika kulture. I to jedan spomenik

izuzetnog značaja (manastirski kompleks Savina); sedamnaest spomenika velikog značaja (uključujući tu i staro gradsko jezgro Herceg Novog, zidine starog hercegnovskog Grada, Kanli Kulu, Tvrđavu Forte Mare, Tvrđavu Španjola i utvrđenje Mamula na ostrvu Lastavica, kao jedanaest crkava i manastirskih kompleksa); i dvadeset devet značajnih spomenika (26 crkava i manastirskih kompleksa i zapadno i istočno podgrađe Herceg Novog; zadužbinu Dukovića u Toploj i zadužbinu Štumbergera u Baošićima).

Hercegnovske tvrđave, kulturna dobra, su od posebnog značaja za kreiranje i vrednovanje kulturne ponude opštine. Kanli kula i Forte mare, koje su od 1957. godine Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture na Cetinju, stavljene pod zaštitu države, a početkom 2000. g. ustupljene JUK Herceg fest-u na upravljanje, imaju veliki značaj za turističku i kulturnu valorizaciju. Na njima se godinama unazad odvijaju razne kulturno-umjetničke manifestacije:

- Filmski festival Montenegro Film Festival
- Guitar Art Summer Fest,
- Operosa Montenegro,
- Roots Revival Reggae Festival,
- Hercegnovski strip festival,
- koncerti elektronske muzike i dr.

Tokom posljednjih godina uspješno su organizovane nove manifestacije Buđenje ljeta ali i Noć tvrđava tokom koje se pokušava oživjeti duh srednjovjekovnih vremena uz odgovarajuću muziku, kostime i gastro ponudu.

Neizostavni dio ponude grada u dijelu njegove promocije jeste i prirodna baština Herceg Novog, biljke, cvijeće, prirodni ambijenti i parkovi. Svojim istorijskim kontekstom i pozicijom važan je park Boka, koji je određenim manifestacijama aktiviran (Praznik mimoze, Festival klapa i dr), ali se dalje može vrednovati i čuvati (ozeljenjivanje površina, postavljanje staza koje čuvaju prirodu i drugim modelima kojima bi se

sačuvala njegova izvorna funkcija). Pretpostavka za ovo je rješavanje imovinsko-pravnih odnosa. Prirodno nasljeđe predstavlja značajan, a nedovoljno iskorišćen resurs za razvoj kulturne ponude.

Vjerske zajednice pripadaju civilnom sektoru i u Programu su prikazani značajni objekti religijskog karaktera. Crkve u Herceg Novom dobijaju sredstva za određene manifestacije (Trg od ćirilice koji je od ove godine dobio podršku Ministarstva kulture i medija). Korišćenjem prostora porti i unutrašnjosti crkvi za organizaciju prikladnih programa dodatno bi se diverzifikovala kulturna ponuda grada. Manastir Savina, kao jedan od najljepših primjera baroka na Jadranu, predstavlja važno mjesto na kulturnoj mapi grada. Crkva Svetog Jeronima nerijetko služi kao podijum za koncerte klasične muzike. Porta crkve Svetog Spasa i Njegoševe škole na Toploj su prostori koji nude mogućnosti za održavanje programa. Težište bi u budućem strateškom razvoju, a u skladu sa smjernicama razvoja kulture na višim nivoima delovanja, trebalo usmjeriti upravo na crkveno nasljeđe kao deo kulturnoturističke ponude. Kosmopolitskom duhu Herceg Novog doprinjela bi kulturno-turistička promocija nasljeđa koja povezuje različite etničke i vjerske zajednice i prikazuje grad kao multikulturni što je on svojim trajanjem i istorijom pokazao.

Kada je reč o civilnom sektoru, pored kulturno-umjetničkih društava koji aktivno djeluju, treba spomenuti udruženja koja se bave starim zanatima, nematerijalnom kulturnom baštinom (Gradska muzika Herceg Novi i mažoret ansambl, Mjesna muzika Đenović, Maškare, Udruženje žena Ruža vjetrova Bijela, Udruženje žena Fešta Baošići, Udruženje žena Bonaca Zelenika, Udruženje žena Herceg Novi Kredenca, Bokeška mornirica – podružnica Herceg Novi, Matica crnogorska ogranak Herceg Novi, Matica Boke, SKD Prosvjeta, Trombonjeri kao jedan od simbola Praznika, a nisu zvanično registrovani, Riznica starih umjetničkih zanata i vještina Herceg Novi (Vitezovi) i dr. Takođe djeluje i nekoliko organizacija civilnog sektora u domenu savremene kulture

(HercegNovsko pozorište, Alternaut, Ruke), a najaktivnije je Udruženje ljubitelja stripa.

Pored organizacija registrovanih u domenu kulture, potencijalni akteri koji mogu učestvovati u primjeni Programa razvoja kulture su i civilna udruženja koja se bave mladima, kao i zaštitom životne sredine.

Privatni sektor nije razvijen. Novih formata organizovanja i rada u domenu privatnih industrija nema (habovi, umjetnički studiji, nove tehnologije, dizajn i slično). Najviše ima privatnih galerija (Galerija Sue ryder, galerija Prijić, galerija Alexander na Rosama), a postoji i Knjižara So osnovana s idejom da se obnovi nekad poznato hercegNovsko knjižarstvo. Privatne galerije aktivno učestvuju u organizaciji Malog salona hercegNovskih galerija koji se održava već dvanaest godina. U Herceg Novom je otvoren i Muzej Bulgakova kao novo mjesto susreta i kreiranja kulturnih sadržaja u gradu.

Obrazovanje

Govorimo li o *obrazovanju*, u Herceg Novom je devetogodišnje osnovno školovanje organizovano u četiri matične osnovne škole na Toploj, Savini, Zelenici i Bijeloj koje imaju mrežu od 13 područnih odjeljenja u većim naseljima opštine. Srednjoškolsko obrazovanje stiče se u okviru JU SMŠ Ivan Goran Kovačić (gimnazijsko i stručno obrazovanje). U ovaj mozaik ustanova obrazovanja, Muzička škola je sa jakim temeljima ugrađena 11. januara 1949. godine. Ministarstvo Narodne republike Crne Gore je profesoru Antunu Homeni povjerilo osnivanje i organizaciju rada Muzičke škole, postavivši ga za najprije za vršioca dužnosti direktora. Homen je uspio okupiti afirmisane umjetnike i pedagoge kao što su Marija Ribar, Herman Kruger i Margarita Lisjenko i organizovati rad na tri obrazovna smjera: violina, violončelo i klavir, a zatim harmoniku i klarinet. Danas, škola broji 450 učenika, raspoređenih na osam odsjeka, odnosno dvanaest različitih instrumenata. Sistem obrazovanja na

području Herceg Novog zaokružen je odsjekom Medicinskog fakulteta Crne Gore Primjenjena fizioterapija, koja je smještena u okviru instituta Dr Simo Milošević.

U Herceg Novom djeluje i Fakultet za menadžment u Meljinama. Treba još pomenuti i Radnički univerzitet koji organizuje kurseve jezika za grupe svih starosnih dobi (ruski, engleski, italijanski, francuski).

Opština Herceg Novi ima odličnu saradnju sa svim vaspitno-obrazovnim ustanovama u Herceg Novom kako u organizaciji različitih programskih aktivnosti, uključivaju u međunarodne projekte tako i u aktivnom i permanentnom sadejstvu kad su kulturni sadržaji u pitanju.

Aktivnosti koje se odvijaju u JU Gradska biblioteka i čitaonica Herceg Novi prilagođene su procesu neformalnog obrazovanja. Nastavno-obrazovni procesi u kojima učestvuje Biblioteka odvijaju se kao obavezujuća saradnja s lokalnom zajednicom, za sve obrazovne ustanove, škole i vrtiće, koja se permanentno unapređuje. Programi koji se tradicionalno realizuju su: Imate pravo da znate; Prvi put u biblioteci; Časovi u biblioteci; Časovi lektire u biblioteci; Istraživački projekti u biblioteci; Moj prijatelj bibliotekar; Biblioteka u posjeti školama/vrtiću...; U posjeti Biblioteci...; Međuškolska saradnja; Pisac u školama. Program Moj prijatelj bibliotekar odvija se kao individualan rad bibliotekara s korisnikom, gdje se na unaprijed postavljeni upit korisnika pronalazi adekvatna literatura, shodno uzrastu i zadatoj temi. Ovaj program je vrlo značajan za sticanje povjerenja u instituciju, kroz izgradnju odnosa s „ličnim bibliotekarom“. U okviru programa *Imaš pravo da znaš* i *Prvi put u biblioteci* kroz duhovite igre stižu se osnovna znanja u vezi s mogućnostima biblioteka, bontonu u biblioteci i ponašanju prema knjizi. Ovi programi namijenjeni su mlađim osnovcima i predškolicima. Starijim osnovcima, srednjoškolicima i nastavnicima predstavljaju se bibliotečke usluge, npr. Pitaj bibliotekara, Međubibliotečka pozajmica i 48 sati, kao i informacije koje mogu pronaći na sajtu ili Fb stranici, i obučavaju se za

pretraživanje u COBISS-u, značajnom za dalje obrazovanje. Odjeljenje za djecu i mlade Biblioteke podržava koncepte „doživotnog učenja“ i „učenja van zidova biblioteke“, i na različitim uzrasnim nivoima koristi disperzivno obrazovanje. Učestvujući u ovakvim događajima, Biblioteka se uključuje u program tzv. „zelene biblioteke“. U JU Gradska biblioteka i čitaonica Herceg Novi prepoznat je značaj programa na otvorenom i uključivanja Biblioteke i njenih najmlađih korisnika u tradicionalne manifestacije koje se održavaju u našem gradu. Hercegovska biblioteka šanse za proširivanje usluga i djelatnosti vidi u izgrađivanju kulturnog identiteta grada, Boke Kotorske i Crne Gore na brojnim otvorenim prostorima u gradu, poput parkova, stepeništa. Jedan od novijih programa je *Međuškolska saradnja u biblioteci* na kome učenici jedne škole prezentuju projekat učenicima druge/ih škole/a u vezi sa školskim gradivom: dramaturgiju nekog djela, obilježavanje značajne godišnjice pisaca i sl., nakon čega slijedi diskusija koja se odnosi na poboljšanje rada na projektu i prezentaciji i sl. Prezentacija je produkt intenzivne saradnje između bibliotekara javnih i školskih biblioteka, koji zajedno s učenicima rade na istraživačkim zadacima za zadatak temu i usmjeravaju ih u radu. *Međuškolskoj saradnji* prethodi program *Istraživački projekti u biblioteci* u kome tokom nekoliko susreta bibliotekar s učenicima traga za informacijama, dok se ne dođe do završnog rada. Gostovanja zavičajnih i pisaca za djecu iz regiona tokom godine, a u okviru novoosmišljenog programa *Pisac u školama*, čija je realizacija započeta u septembru 2024. nastavljena je u novembru 2024. Ovaj program osmišljen je s idejom da što veći broj učenika doživi susret s piscem, te se realizuje u školama, koje su domaćini, a Biblioteka je u ulozi organizatora. U okviru obilježavanja Svjetskog dana knjige za djecu – 2. aprila, za koji se priprema poseban program, osmišljen je literarni konkurs za učenike osnovnih škola Herceg Novog, koji se održava već tri godine, i namjera je da ostane tradicionalan. Tradicionalno, već 15 godina, literarnim konkursom *Otvori knjigu, otvori svijet* za učenike JU SMŠ *Ivan Goran Kovačić* obilježava se Svjetski dan knjige i autorskih prava, 23. april.

Nadležnosti, donošenje odluka, koordinacija i finansiranje

Telo nadležno za uređivanje oblasti kulture u organizacionoj šemi lokalne uprave je Sekretarijat za kulturu i obrazovanje. Činjenica da je kultura (zajedno s obrazovanjem) izdvojena od drugih resorsa poput sporta i socijalnih pitanja (što je čest slučaj u drugim gradovima i opštinama Crne Gore) govori o prepoznavanju značaja kulture za razvoj opštine. Takođe, činjenica da su u jednom upravnom organu povezani kultura i obrazovanje (i omladinska politika) govori o usmjerenju kulturne politike i definiciji kulture kao oblasti koja pomaže duhovni, intelektualni razvoj i obrazovanje ljudi i zajednica. Stoga se i u ovom Programu razvoj publike i rad s mladima prepoznaju kao značajne teme. Pored Sekretarijata za kulturu i obrazovanje, pri opštini deluju i Sekretarijat za društvene delatnosti i međunarodnu saradnju, kao i Sekretarijat za turizam, ekonomski razvoj i investicije.

Sekretarijat za kulturu i obrazovanje vrši upravni nadzor nad radom ustanova kulture i zajedno sa upravama ustanova sudjeluje u kreiranju i raspoređivanju budžetskih sredstava neophodnih za njihov održiv rad i funkcionisanje. Takođe, u kapitalnom budžetu Opštine svake godine se planiraju sredstva za unapređenje uslova rada u ustanovama (pored sredstava koje se direktno dodjeljuju ustanovama za tekuće održavanje). Opština izdvaja sredstva za programske aktivnosti ustanova kako za redovne aktivnosti tako i organizaciju manifestacija od značaja.

Zakon o kulturi uređuje i način korišćenja sredstava nastalih po osnovu sopstvene djelatnosti (primarno od ulaznica ali i dr). Zajednički cilj kako Opštine tako i uprava svih ustanova kulture je povećanje sopstvenih sredstava bilo kroz učešće na konkursima, međunarodnim projektima ali i donacija i sponzorstava čime bi se dodatno povećala ulaganja u i za kulturu. Ističemo važnost ulaganja dodatnih napora i otvaranja javnih ustanova kulture svim građanima čime će se dodatno dati podrška afirmaciji svih aktera kulture na lokalnu.

Zadatak Sekretarijata za kulturu i obrazovanje je davanje mišljenja na Statut ustanova i njihove Izvještaje o radu. Prepoznata je potreba unapređenja modela finansiranja aktivnosti NVO iz oblasti kulture koju treba dodatno povećati kroz predlog budžeta ali i formiranjem posebne budžetske linije za podršku amaterizmu u kulturi. U tabeli su navedena izdvajanja po Ustanovama u prethodne tri godine.

JUK Herceg fest

rb	OPIS	2021.	2022.	2023.
1	Primici od Trezora za tekuću godinu	302.350,71	596.518,98	1.065.395,08

JU Gradski muzej Mirko Komnenović i galerija Josip Bepo Benković

Rb	Opis	2021.	2022.	2023.
1	Primici od Trezora	305.000 evra	306.000 evra	313.500 evra

JU Gradska biblioteka i čitaonica

rb	OPIS	2021.	2022.	2023.
1	Primici od Trezora	166.800 evra	154.000 evra	148.000 evra

Kada je u pitanju komunikacija i koordinacija, Opština inicira formiranje i oglašavanje mjesečnog kalendara programa. U cilju unapređenja javnih politika, usaglašavanja i bolje koordinacije aktivnosti, Opština prepoznaje potrebu za unapređenjem dinamike i modela obavještanja i planiranja sa predstavnicima ustanova kulture, Turističke organizacije

i drugih aktera u kulturi. Saradnja sa Ministarstvom kulture i medija, različitim državnim kancelarijama u kulturi je dobar. Lokalne institucije kulture apliciraju za sredstva podrške kod ovog Ministarstva ali i kod Ministarstva turizma. Kako bi Program razvoja kulture opštine Herceg Novi bio primjenjiv i održiv neophodno je raditi na uspostavljanju tješnje komunikacije i saradnje opštine i Ministarstva.

Participacija građana u kulturi i razvoj publike

Sekretarijat za kulturu i obrazovanje inicirao je istraživanje kulturnih potreba i praksi građana Herceg Novog u postpandemijskom periodu da bi se došlo do informacija koje treba da budu polazište za izradu Programa razvoja kulture. Pored zaključaka koji su izneseni u prethodnom dijelu u vezi s programima, značajno je reći da su građani Herceg Novog zadovoljni kulturnom ponudom, ali da bi želeli još više kulturnih sadržaja i dugoročnih programa.

Takođe se anketom pokazalo da građani preporučuju uvođenje besplatnih „turističkih tura koje bi vodili studenti na volonterskoj osnovi ili uz finansijsku pomoć Opštine, dok bi glavni dio njihove zarade predstavljao bakšiš.” Značajna je i informacija o muzičkom ukusu građana: „njih 28.6 odsto sluša domaći pop, na drugom mjestu je folk/narodna koju sluša 20.6 odsto, na trećem je 13 odsto onih koji kažu da slušaju sve, a na četvrtom domaći rok koji sluša 10,2 odsto ispitanika.” Kada je reč o demografskoj strukturi i segmentima tržišta kulture, te postojećim kulturnim modelima, može se reći da su od grupa publike prisutni:

- elitni kulturni model, ljubitelji visoke kulture i umjetnosti,
- popularn - standardni kulturni model, ljubitelji popularne kulture,
- popularni kulturni model - ljubitelji narodne i folk kulture,
- popularni kulturni model - kultura mladih,

- alternativni kulturni modeli i muzičke pop-kulture (ljubitelji rok muzike, elektornske muzike,...),
- nacionalne i etničke manjine - najdominantnija grupa su Rusi i Ukrajinci, koji su čak aktivirali Ukrajinski kulturni centar (biblioteka, radionice jezika, filmovi, edukacije),
- osjetljive kulturne grupe (a za sistem kulture posebno značajnu grupu čine djeca bez roditeljskog staranja jer postoji i funkcionise Dom Mladost).

Ove grupe diversifikovane prema kulturnim modelima mogu se organizovati prema drugim kategorijama: djeca, mladi, porodice, turisti. Takođe, može se govoriti o *lokalnoj zajednici* kao grupi s kojom se radi. Zajednica je heterogenija kategorija - s ljudima različitih profila, nivoa obrazovanja, starosnih grupa, koji žive na istoj teritoriji i imaju iste zajedničke interese.

U okviru JUK Herceg fest nije sprovedeno formalno istraživanje publike. Djeca predškolskog i mlađeg školskog uzrasta, do 5 razreda, dolaze organizovano, u saradnji sa nastavnicima osnovnih škola. U ovom uzrastu je moguć veći uticaj preko institucija obrazovanja. Primjećeno je pak da postoji slaba zainteresovanost škola za ove organizovane dolaske u starijem uzrastu. Prikazivanjem filmova namijenjenih djeci i omladini JUK Herceg fest nastoji da kod mladih stvori naviku redovnog odlaska u bioskop. Programe koriste i za anketiranje publike, neformalne razgovore, interne ankete, izvještaje u medijima. Na osnovu toga izvode zaključka da su prosječni, redovni posjetioci programa Ustanove, srednjeg do visokog obrazovanja starosne dobi između 35 i 65 godina.

Sadržaji, programi, saradnje i analiza po oblastima

Kulturna produkcija u Herceg Novom je vitalna i u dobroj mjeri profilisana tako da podržava ugled i brend grada kao modernog, urbanog, ne zanemarujući tradiciju i lokalne vrijednosti s tim da je svakako neophodno dalje raditi na podizanju kvaliteta programskih sadržaja. Rezultati istraživanja kulturnih potreba i praksi građana Herceg Novog pokazali su da je najposjećenija manifestacija Praznik mimoze, „koji je prije pandemije gotovo pola ispitanika posjetilo svake godine više puta, a preko 75 odsto ispitanika svake godine bar po jednom. S obzirom na njen značaj, bilo bi krucijalno napraviti stratešku analizu i strateški plan ove manifestacije - kako njen ugled i kvalitet programa ne bi erodirao, o čemu su iskazali zabrinutost određeni akteri sa kulturne scene. Na drugom mjestu po posjećenosti je Hercegnovski filmski festival, a na trećem Trg od knjige. Dobro posjećeni su i koncerti Gradske muzike Herceg Novi i Mjesne muzike Đenović. Ispitanici su prepoznali da je Kuća nobelovca Iva Andrića (koja djeluje u okviru Herceg festa) pozitivno doprinijela ponudi grada. S obzirom na dobru posjećenost, međunarodnu saradnju i usklađenost s poželjnim imidžom grada, od manifestacija za Herceg Novi su značajni i Dani muzike, Gitar art festival i Hercegnovski strip festival.

Javne ustanove kulture trebalo bi da imaju aktivniju i posjećeniju produkciju cjelogodišnjih, redovnih programa. Takođe, bilo bi neohodno dodatno finansijski i organizaciono podržati Zimski salon, koji se održava u Galeriji jer je u pitanju najstarija, prestižna regionalna manifestacija, koja može da oživi kontakte i sjećanje na izuzetno vrijednu istoriju Herceg Novog - rad likovne škole koju su pohađali najpoznatiji crnogorski umjetnici i koja je predstavljala temelj za osnivanje Likovne akademije. Dovođenje publike u kontakt sa savremenom produkcijom ključno je ne samo za programske

aktivnosti Ustanove (a to Zimski salon upravo može da postigne), nego i za razvoj publike, kulturnih navika, kulturnog života, itd. Herceg fest organizuje redovne pozorišne programe, u prosjeku tri predstave mjesečno uz redovan bioskopski repertoar. Započet je program Pisci o piscima, u sklopu koga se, u saradnji sa školama, predstavljaju biografije pisaca čija djela su dio lektire. Nastavljen i program Novski talasi kojim se predstavljaju novski stvaraoci.

Neophodno je uložiti dodatne napore u cilju osmišljavanja i realizacije trajnih dugoročnih programa koji podrazumevaju redovno učešće istih grupa publike. Jedan od modela bi bile redovne čitalačke grupe (stvaralačke radionice, projekti zasnovani na procesima kao što su istraživanja, mentorski rad, participativni projekti umjetnosti u zajednici u koje bi aktivno bili uključeni stručni kadrovi iz ustanova). Potrebno je *pomoći artikulaciju neformalnog kulturološkog okupljanja* u Herceg Novom iz kojeg proizilazi niz inicijativa i ideja. Takvi forumi žive riječi daju i šarm i nekonvencionalnost, te proizvode aktivno promišljanje o društvu u kojem živimo.

Dakle, bilo bi važno dodatno raditi na dugoročnim, održivim programima, koji bi imali stalan termin, publiku i koji bi sistemski i dugoročno pomogli njenom razvoju.

Pored toga, nema dovoljno programa medijacije i animacije, uključivanja publike u proces donošenja odluka o programima, koji su ključni za razvoj publike. Zato je izuzetno važno ubuduće raditi na njihovom uvođenju.

Mjesne zajednice koje su dijelom aktivne i realizuju određene aktivnosti, mogu da budu značajniji partner u realizaciji programa razvoja publike, umjetničkih projekata u zajednici i sa zajednicom.

Prepozanto je i da nedostaju programi interpretacije i aktiviranja kulturne baštine - ne samo materijalne, nego i nematerijalne, i ne samo kulturne, nego i prirodne (bogata vegetacija, s biljkama iz mnogih krajeva sveta). Načelno, baština Herceg Novog, od najstarije istorije, istorije pomorstva, II Svjetskog rata, do novije kulturne istorije s velikim umjetničkim imenima poput Iva Andrića, Lubarde, Lalića predstavlja ogroman resurs za razvoj grada, međunarodnu saradnju, kulturni turizam. Kuriozitet čini i nekoliko jedinstvenih zbirki u gradskoj biblioteci poput zavičajne zbirke.

Biblioteka posjeduje nekoliko značajnih legata i zbirki. Veliki je broj darodavaca koji su Biblioteci poklonili izvjestan broj knjiga, koje ne čine cjelinu, ili su darodavci izrazili želju da knjige budu inkorporirane u osnovni fond. Izdvojeni su legati: dr Sanje Subotić, Veljka Radojevića, Miloša Kovača, Ilije Zekovića i Miraša Martinovića. Ipak, i po obimu (5.500 knjiga) i sadržaju izdvaja se legat dr Dušana Petkovića.

Jedan od učesnika u dijalogu na temu razvoja ovog programa izneo je sljedeće zaključke na temu odnosa prema baštini, koje treba uzeti u obzir: "Neophodna je valorizacija novije baštine jer postoji problem da se socijalističko nasljeđe ne smatra baštinom, osim eventualno spomeničkog nasljeđa. Trebalobi raditi na uključivanju i privrednih subjekata ukoliko posluju u arhitektonskoj baštini. Titova vila treba da bude tretirana kao mjesto za muzealizaciju, ali i nauku o novijoj istoriji (kroz seminare) i mjesto za regionalnu saradnju i kulturu. Naravno, u saradnji sa Institutom. Potom, značajno je sistematski istražiti i digitalizovati novije kulturno nasljeđe (imena, događaje, artefakte, mjesta) trebalo bi predložiti popis materijalne i nematerijalne baštine i ostavštine jer recimo u Institutu postoji ozbiljna zbirka umjetničkih djela, koja bi se eventualnim privatizacijom ili tranzitnim procesima moga "zagubiti". Možda se može pokrenuti participativan projekat u kome bi učestvovali i građani, a kojim bi se prikupila građa iz

prethodnih nekoliko decenija, npr od osamdesetih naovamo, koja se tiče kulturnog života."

Značajna grupa s kojom postoji saradnja su ugledni Novljani u dijaspori kao i ugledne ličnosti koje ljetuju u Herceg Novom. Nedovoljno su iskorišćene veze s umjetnicima i profesionalcima u kulturi mlađe generacije koji su napustili Herceg Novi, a razvili zapažene karijere (npr. vizuelni umjetnici Vanja Vikalo, Danilo Prnjat, filmski reditelji Ivan Marinović, Ivan Saletić, Filip Roca, Boris Bazeli, Marko Vlahović, Miloš Pejović, Jelena Đokić i drugi)

KULTURNA BAŠTINA ARHIVSKA DJELATNOST

Arhivi su ustanove koje su zadužene za trajno čuvanje arhivske građe, njenu stručnu obradu (izrada analitičkog i sumarnog inventara, regista i dr) i pružanje informacija korisnicima i njihovo djelovanje uređeno je Zakonom o arhivskoj djelatnosti. Arhiv posjeduje 144 fonda i 16 zbirki. Najstariju arhivsku građu čine fondovi: PUMA (1687-1797), Topaljska komunitad, Opština Herceg Novi, Sreski sud Herceg Novi, Austrijska uprava, Francuska uprava i dr. Takođe su značajni fondovi prosvjetnih, kulturnih, socijalnih i naučnih ustanova. Arhivska građa Topaljske komunitadi (1718-1797) formirana za vrijeme Mletačke uprave Dukalom mletačkog dužda od 14. jula. 1718. godine, kojim se daje lokalna samouprava Topaljskoj komunitadi. Građu čine knjige i spisi. U Arhivu se čuvaju i knjige Katastra iz 1690. i 1704. Značajan je i fond KUH-Katastarski ured Herceg Novi, koji obuhvata knjige površina i posjedovne listove.

Zemljišne knjige (javne knjige nepokretnosti) čini zbirka isprava 27 katastarskih opština.

Zbog velikog formata zemljišne knjige izvršena je digitalizacija čime je omogućeno štampanje zemljišno-knjižnih uložaka. Biblioteka Arhivskog odsjeka sadrži 24115 naslova.

BIBLIOTEČKA DJELATNOST

Bibliotečka djelatnost je bliže uređena Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti. Bibliografsko istraživanje Boke Kotorske u okviru Zavičajne bibliotečke zbirke Boke Kotorske odvija se kontinuirano već više od dvadeset godina, po međunarodnim pravilima bibliografske obrade bibliotečkog materijala i precizno utvrđenim kriterijumima. Biblioteka je izdavač časopisa Boka, zbornika radova iz nauke, kulture i umjetnosti, koji zauzima značajno mjesto u bokeljskoj periodici, a koju čini više od 150 naslova: časopisa, listova, novina, almanaha, kalendara, zabavnika, šematizama. U zborniku Boka su zastupljeni radovi iz istorije, kulturne istorije, umjetnosti, arheologije, pomorstva, turizma, sporta, demografije, biografije, bio-bibliografije znamenitih Bokelja, a stranice Zbornika otvorene su za sve one koji u okviru svog naučno-istraživačkog rada izučavaju regiju Boke Kotorske.

MUZEJSKA DJELATNOST

Muzejska djelatnost je regulisana Zakonom o muzejskoj djelatnosti i obuhvata sakupljanje, čuvanje, zaštitu, istraživanje, stručnu i naučnu obradu, dokumentovanje, sistematizaciju u zbirke, prezentaciju i valorizaciju muzejskog materijala i muzejskih lokaliteta. Za potrebe obavljanja muzejske djelatnosti Država, Opština, pravno ili fizičko lice u skladu sa Zakonom o muzejskoj djelatnosti i drugim Zakonima, mogu osnivati Muzeje. Obavljanjem muzejske djelatnosti stvaraju se uslovi da se sačuvaju prirodna, civilizacijska i kulturna materijalna i nematerijalna dobra, kao dio nacionalne i opšteljudske baštine, radi zadovoljavanja kulturnih, naučnih i obrazovnih potreba pojedinca i društva. Za obavljanje muzejske djelatnosti Opština Herceg Novi je osnovala JU Gradski muzej Mirko Komnenović i galerija Josip Bepo Benković u čijem sastavu funkcionišu Muzej Mirko Komnenović, Muzej Dom starog kapetana Miroslava Štumbergera i Galerija Josip Bepo

Benković. Sve tri objekta u kojima se obavlja muzejska djelatnost su zakonom zaštićena kulturna dobra što predstavlja posebnu kulturnu vrijednost grada i države. U Ustanovi radi stručni kadar iz oblasti muzejske djelatnosti: arheološka istraživanja, zaštita i konzervacija. Prepoznata je potreba za planiranjem sredstava za arheološka istraživanja posebno u oblasti.

KONZERVATORSKA DJELATNOST

Konzervatorska djelatnost je regulisana Zakonom o zaštiti kulturnih dobara Crne Gore i predstavlja: provjeru stanja, dokumentovanje, preventivnu zaštitu i rad na predmetima kulturne baštine. U sastavu JU Gradski muzej Mirko Komnenović i galerija Josip Bepo Benković formirana je konzervatorska radionica, koju čine 2 zaposlena i to 1 konzervator i 1 preparator, koji obavljaju značajan dio konzervatorskih poslova na kulturnim dobrima Ustanove i Opštine. 7,2 % teritorije Opštine Herceg Novi čini zahvat kulturnim dobrima .

KULTURNO-UMJETNIČKO STVARALAŠTVO

Herceg Novi slovi za grad slikara i umjetnika. U gradu je do 1966. godine postojala Umjetnička škola. Iste godine je otvorena Galerija Josip Bepo Benković koja u svom vlasništvu ima preko 500 likovnih djela. Od 1968. godine bez i jedne godine prekida Galerija organizuje najprestižniju likovnu izložbu, Zimski salon koji ima stručnog selektora iz zemlje ili okruženja i koji odrđuju koncepciju i bira umjetnike koji izlažu. Od 1998. godine sa ciljem afirmacije, promocije, podsticanja stvaranja novih likovnih djela i privlačenja mladih umjetnika da ostanu ili dođu da žive u Herceg Novom organizuje se Hercegnovska likovna scena. Tradicionalno je jako posjećena što govori o velikom broju umjetnika koji stvaraju u našem gradu.

Herceg Novi ima razvijenu *lokalnu muzičku scenu*. Osim redovne djelatnosti Muzičke škole, Gradske muzike Herceg Novi, Mjesne muzike Đenović, tri crkvena hora od septembra je počeo sa radom Mješoviti gradski hor Herceg Novi koji okuplja oko 50 članova. Horom rukovodi dirigent profesor Ognjenom Bomoštarom. Opština Herceg Novi i JUK Herceg fest saraduju i podržavaju lokalne klape, pop i rock muzičke bendove. Takođe Herceg fest redovno organizuje koncerte klasične muzike, džez koncerte, fado kao i nastupe regionalnih izvođača popularne muzike. U redovnim i festivalskim programima zastupljene su muzičko scenske forme, balet, opera, mjuzikl, za koje postoji veliko interesovanje tako da je plan da se ovi nastupi organizuju što češće.

Opština Herceg Novi svake godine raspisuje konkurs koji pruža podršku *izdavačkoj djelatnosti* kroz projekte koji doprinose očuvanju tradicije i kulturne baštine, razvoju multinacionalnih i multikulturalnih vrijednosti, međunarodnoj afirmaciji crnogorske kulture, afirmišu perspektivne talente i doprinose afirmaciji posebnog karaktera lokalnog kulturnog ambijenta i lokalnog kulturnog stvaralaštva.

Izdavačka djelatnost Biblioteke osmišljena je u cilju afirmisanja zavičajnih tema i autora. Osim zbornika Boka, koji izlazi jedanput godišnje, izdavačku produkciju Biblioteke predstavljaju sledeća posebna izdanja: Bibliografija članaka iz serijskih publikacija 1874-1913. godine (2000), Autobiografija protosinđela Kirila Cvjetkovića i njegovo stradanje za pravoslavlje (2004), Vodič Gradske biblioteke i čitaonice Herceg-Novu (2005), Putopisna proza Lazara Tomanovića (2007) i Mediteranska zagonetka: Boka i Bokelji (2008) Slava Stojkovića. Biblioteka namjerava da se u narednom periodu ozbiljnije bavi segmentom izdavaštva, naročito kada su u pitanju zavičajni pisci i zavičajne teme.

JUK Herceg fest ima sopstvenu, bogatu izdavačku produkciju sa prepoznatljivim naslovima.

Hercegnovska pozorišna vetrikala datira od amaterske družine formirane između dva svjetska rata, a isti entuzijasti nastavili su, sporadično, proizvodnju predstava sve do kraja šesdesetih godina prošlog vijeka. Na repertoaru su uglavnom, ili isključivo, bila djela Branislava Nušića. Prije toga, krajem devetanestog i početkom dvadesetog vijeka registrovana su gostovanja putujućih pozorišta od kojih je ostalo kao kuriozum igranje predstave „Smert Uroša pjatago“ u Kamenarima. Za potrebe igranja porodica Katurić porušila je zidove soba u svojoj kući da bi moglo da se napravi „scensko uprizorenije“. Aktivan pozorišni život u Herceg Novom nastavlja se devedesetih godina prošlog vijeka i početkom i tokom ovog vijeka a njegov nosilac bilo je Hercegnovsko pozorište. Ambiciozne predstave okupljale su hercegnovske glumce amatere uz gostovanje profesionalnih reditelja iz Crne Gore i Srbije. Predstave su imale visoke domete u kategoriji amaterskog teatra i osvajale su nagrade u nekadašnjoj Jugoslaviji. Iz ovog ansambla potekli su i današnji profesionalni glumci Jelena Djokić, Dragana Dabović, Bojana Malinowska, Dejan Djonović, Miloš Pejović, Goran Slavić, Danilo Babović, i drugi. Ovo pozorište bilo je i poligon za stvaranje tatarskog profesionalnog kadra, kao što su producentkinja Milina Kovačević / FDU Beograd/ , kostimografkinja Jelena Vasiljević / FPU Beograd/ , scenograf i slikar pok. Vojislav Kilibarda / FLU Cetinje/, rediteljka i producentkinja Branka Knežević / FDU Cetinje/ i drugi. Sada pozorište djeluje u formi NVO sa sporadičnom produkcijom i iskoracima u profesionalne teatarske produkte. Produkcija se naslanja na logistiku, tehničku i kreativnu, JUK Herceg festa, s obzirom da nema svoju zgradu ni profesionalni menadžment. JUK Herceg fest koji u svojoj zakonskoj inpostaciji ima registraciju za profesionalnu proizvodnju pozorišnih komada pravi predstave u koprodukciji sa Hercegnovskim pozorištem a imao je samostalnu produkciju, predstavu Adam i Eva Miroslava Krleže u režiji jednog

od najznačajnijih crnogorskih reditelja Slobodana Milatovića koja je osvojila niz evropskih nagrada, između ostalih Miloš Pejović dobija nagradu za najboljeg mladog glumca Jugoslovenske Evrope. Herceg fest ima salu visokih tehničkih performansi, s tim da scenska tehnika kojom raspolaže nije na nivou adekvatnom za savremena pozorišta.

U Herceg Novom djeluje i edukativni dramski studio Maska koji vode glumci Danilo Babović i Goran Slavić koji se pored teatarske edukacije najmlađih sugrađana bavi i vlastitom pozorišnom i televizijskom produkcijom. Valja napomenuti da je u Herceg Novom stasala generacija mladih glumaca školovanih na fakultetima na Cetinju, u Beogradu i Novom Sadu i koji igraju u dugometražnim igranim filmovima i tv serijama u regionu, kao i u pozorištima Crne Gore i Srbije. Profesionalizacija pozorišta u Herceg Novom je imperativ jer grad posjeduje i kadrovske i tehničke potencijale, a teatar je ključni kulturološki i civilizacijski argument jednog grada sa bogatom kulturnom tradicijom kao što je Herceg Novi. Postavlja se pitanje forme profesionalne produkcije u okolnostima i grada i države. Stalno repertoarsko pozorište podrazumijeva kompletnu profesionalnu kompaseriju, od higijeničarki, preko tehničkog osoblja, binskih radnika, rasvetlivača, inspicijenata, računovodstva, glumaca, dramaturga, uprave... Sa realnom produkcijom od maksimalno četiri predstave, dvije za djecu dvije za odrasle, i potencijalom publike od najviše tri do četiri reprize u polugodištu, nije za očekivati da se etablira stalno repertoarsko pozorište sa stalno zaposlenim. Pored izdavanja sredstava za plate tu su i nemala sredstva za produkciju i postprodukciju.

Repertoarsko pozorište ima obavezu da održava mjesečni repertoar što podrazumijeva sedmično igranje predstava, ili bar mjesečni kontinuitet od nekoliko igranja. Prihvatljiva forma profesionalizacije je takozvano produkciono pozorište, tj, realizacija profesionalnih

predstava po projektu. Takvo iskustvo na zavidnom nivou ima Centar za kulturu Tivat, ili na jako visokom nivou Zvezdara teatar u Beogradu.

Zvezdara ima profesionalni menadžment u radnom odnosu, a sve predstave radi sa autorima i glumcima po ugovoru. Tivat, već decenijama, ima, uglavnom, vrhunsku produkciju po projektu, a nosilac posla je Centar za kulturu. Takav model moguće je primjeniti i u Herceg Novom jer Herceg fest raspolaže većinom mogućnosti, od prostora do djelimičnog kadra, a i projektovan je kao krovna institucija kulture u gradu. Posjeduje licencu za proizvodnju pozorišnih predstava / u registraciji institucije/, ima salu, tehniku. O svim ostalim oblicima proizvodnje, ali i koprodukcija sa profesionalnim kućama, moguće je razgovarati po etalbiranju ovakve vrste profesionalne proizvodnje. Imperativno je obezbjediti kontinuitet produkcije i igranja.

Herceg Novi ima bogatu *bioskopsku i filmsku tradiciju*. Bioskop u Herceg Novom je postojao još 1919. godine u Oficirskom domu na Belavisti. Značajno je istaći da je svojevremeno u Herceg Novom radilo pet zimskih i sedam ljetnjih bioskopskih bašta. Sjedište nekadašnjeg Lovćen filma jedno vrijeme je bilo u Herceg Novom. Filmska umjetnost svoj puni kapacitet ostvaruje na Filmskom festivalu Herceg Novi – Montenegro Film Festival, najznačajnijem filmskom festivalu u Crnoj Gori koji traje već duže od tri decenije. Program Festivala sastoji se od takmičarskih selekcija: dugometražnih igranih ostvarenja, studentskih filmova i selekcije Mreže festivala Jadranske regije. Vantakmičarski program Kino Evropa obuhvata recetna ostvarenja etabliranih evropskih autora. Glavni cilj Festivala je da promoviše regionalnu i svjetsku kinematografiju, posebno otvarajući prostor za autorke i autore i filmove koji njeguju autentičan umjetnički senzibilitet, hrabar pristup društvenoj stvarnosti, filmskom jeziku i produkciji, sa akcentom na predstavljanju presjeka savremenih poetika i izraza.

Sektor kreativnih industrija svoj puni potencijal ostvariće kroz aktivnosti Ministarstva kulture i medija koje će u okviru projekta SA CREATIVITY sprovesti rekonstrukciju i revitalizaciju tvrđave Španjola što podrazumijeva rekonstrukciju objekta u postojećim okvirima i uspostavljanje međunarodnog kreativnog centra. Cilj ove aktivnosti je, prije svega, zaštita kulturnog dobra od daljeg propadanja kroz stavljanje u novu, održivu i savremenu funkciju. Nakon rekonstrukcije, u objektu će postojati kapaciteti za rezidencijalne boravke umjetnika i kreativnih preduzetnika i razvoja stvaralaštva i kreativnih industrija, posebno u oblasti multimedijalne umjetnosti, kao i primijenjenog vajarstva, grafike i slikarstva. Objekat će, nakon rekonstrukcije, imati uspostavljene i opremljene izložbene, prezentacione i smještajne cjeline, kancelarijski prostor i zajedničku baštu - ljetnju pozornicu. U narednoj fazi, neophodno je iznaći održiv model upravljanja ovakvim institucijama kulture koji bi obezbijedio otvorenu platformu za boravak umjetnika, razvoj kreativnosti i inovacija.

MEĐUSEKTORSKA SARADNJA

Obrazovanje i mladi

Opština Herceg Novi doprinosi razvoju omladinske politike kroz razne podsticaje: podstiče mlade da aktivno učestvuju u društvenim tokovima kroz afirmaciju i podršku omladinskim aktivnostima, omladinskom radu i neformalnom obrazovanju na teritoriji jedinice lokalne samouprave; podstiče udruženja mladih da učestvuju u sprovođenju omladinske politike, uključujući izgradnju kapaciteta udruženja mladih, na teritoriji lokalne samouprave; osniva rad omladinskog centra i dr; aktivnosti ustanova preko kojih se ostvaruje javni interes u oblastima omladinskog sektora, a koje su osnovane od strane lokalne samouprave; obezbeđuje uslove za učešće mladih u izradi i sprovođenju lokalnog akcionog plana za mlade; stvara uslove za aktivno i kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih, bavljenje sportom, njegovanje zdravih i bezbjednih stilova života, sprovođenje

volonterskih aktivnosti, organizaciju obuka, seminara i manifestacija od značaja za zapošljavanje i usavršavanje mladih, kao i za potrebe mladih u oblasti kulture; pruža podršku aktivnostima i projektima kojima se podstiče održivi razvoj i zaštita životnog okruženja, potrebe i interese mladih od sredstava koja se obezbjeđuju iz budžeta jedinice lokalne samouprave.

Na osnovu podataka MONSTAT-a iz 2024. godine u prema starosti i polu u Herceg Novom živi 1556 mladih uzrasta od 15 do 19 godina, 1341 mlada osoba uzrasta od 20 do 24 godine i 1546 osoba od 25 do 29 godina.

Međunarodna saradnja

Opština Herceg Novi je zvanično ostvarila bratimljenje sa opštinama iz 12 različitih država, uključujući gradove iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Sjeverne Makedonije, Slovačke, Narodne Republike Kine, Ruske Federacije, Hrvatske, Portugala, Ukrajine, Mađarske i Italije. Opština Herceg Novi je ujedno povezana sa brojnim gradovima prijateljima sa kojima ostvaruje saradnju u različitim oblastima.

Temelj međunarodne saradnje čini Kabinet predsjednika opštine, dok Sekretarijat za društvene djelatnosti i međunarodnu saradnju obavlja tehničko-administrativne poslove koji podržavaju rad kabineta. Takođe, Opština Herceg Novi je član više međunarodnih organizacija, među kojima su: New Castles of the World, Federacija evropskih karnevalskih gradova, Napoleon Destination, Jadransko-Jonska inicijativa i ACES Europe.

Članstvom u ovim organizacijama, Opština Herceg Novi ima mogućnost da bude deo mreže gradova sa kojima ostvaruje zajedničke teme i događaje. Zahvaljujući članstvu u međunarodnim organizacijama,

građani Opštine Herceg Novi su osjetili brojne benefite umrežavanja. Učenici Srednje škole "Ivan Goran Kovačić" su u protekloj godini, na osnovu članstva Opštine Herceg Novi u "New Castles of the World", putovali u Češku i učestvovali u razmjeni učenika sa gradom japanskim gradom Shinshiro. Takođe, zahvaljujući članstvu u Evropskoj Federaciji karnevalskih gradova, Opština Herceg Novi se pozicionirala na globalnoj karnevalskoj mapi. Članstvo u organizaciji Napoleon Destination omogućilo nam je saradnju na promociji bogatog kulturnog naslijeđa, a uz pomoć ove organizacije, u Herceg Novom je održana konferencija koja je okupila stručnjake iz različitih oblasti i bila inicijalni korak ka budućem projektu - stvaranju kulturne rute od Ljubljane do Kotora.

JUK Herceg fest ima potpisane protokole o saradnji sa: Zadužbinom Ivo Andrić, Kulturnim centrom Novi Sad, Kulturni centar Miloš Crnjanski Novi Sad, Bitef teatrom Beograd, Kulturnim centrom Niš, Pozorištem Joakim Vujić Kragujevac, Kulturnim centrom Šamac.

Biblioteka je svoju međunarodnu saradnju proširila novim protokolima o saradnji, od kojih bismo izdvojili protokol o saradnji sa Narodnom bibliotekom Vuk Karadžić iz Velikog Gradišta, Narodnom bibliotekom Stevan Sremac iz Niša, a ostvarena je saradnja i sa Teslinom fondacijom iz Filadelfije. Gradski muzej Mirko Komneović i galerija Josip Bepo Benković ostvaruje tijesnu saradnju sa ustanovama iz zemlje i regiona: Muzej iz Novog Mesta, Muzej Sirogojno, Muzej

iz Šibenika, Muzej Hercegovine iz Trebinja, Muzej iz Banja Luke kao i Narodnim muzejem sa Cetinje, muzejima iz Pljevalja, Nikšića, Zrenjanina, Podgorice.

Turizam i kultura

Riječ je o izuzetno delikatnom, usko povezanom odnosu. Potreba za određenim sezonskim očekivanjima posjetilaca (sunce, more, plaža) davno je prevaziđena kao proizvod, iako naša demografska struktura gostiju i dalje ukazuje na primarnu motivisanost dolaska zbog sunca i mora.

U smislu konkurentnosti, naš grad se mnogo bolje kotira među inostranim gostima kada je kultura u pitanju.

Prema ovogodišnjem anketnom uzorku koji je sprovela TOHN, 18% turista u naš grad došlo je zbog želje za upoznavanje nove destinacije sa svim njenim unikatnostima. 8% anketiranih je odgovorilo da su u Herceg Novi došli upravo zbog određenih događaja/festivala/programa tokom ljetnje sezone. Takođe, 5% je onih koji su motivisani kvalitetom turističke ponude ove sezone posjetili naš grad. Istraživanja su pokazala da je upravo kulturno nasleđe i kulturna turistička ponuda, koja nije u direktnoj vezi sa festivalskom ponudom, jedan od faktora privlačenja turista sa inostranih tržišta što je naša prednost koju treba eksploatisati više u budućnosti.

PESTLE analiza

PESTLE je metod za stratešku analizu okruženja i obuhvata političke, ekonomske, društvene, tehničko-tehnološke, pravne i ekološke faktore koji utiču na ukupan razvoj određenog područja. Geografsko područje koje se analizira je Evropska unija region i država Crna Gora.

P - Crna Gora je Ustavom definisana kao građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Osnovni politički cilj Crne Gore u aktuelnom periodu su evrointegracije i stoga su nacionalne politike usklađene s politikama Evropske unije. Pored opštih principa promocije demokratskih vrijednosti, evropske saradnje i slobode svih građana, osnovni politički strateški cilj Evropske unije za predstojeći period odnosi se na zaštitu biodiverziteta i održivo upravljanje prirodnim resursima.

E - U statusu zemlje kandidata za članstvo u EU, Crna Gora je zajedno sa Albanijom, Sjevernom Makedonijom, Srbijom i Bosnom i Hercegovinom deo projekta EU za Zapadni Balkan. Plan rasta za Zapadni Balkan, važeći za period 2024-2027. zasniva na „četiri stuba”. Prvi je „jačanje ekonomske integracije s jedinstvenim tržištem Evropske unije”, drugi podrazumijeva „jačanje ekonomske integracije u okviru Zapadnog Balkana, putem zajedničkog regionalnog tržišta, na osnovu pravila i standarda Evropske unije”, a treći „ubrzanje temeljnih reformi”. Četvrti stub je „povećanje finansijske pomoći za podršku reformama putem Instrumenta za reforme i rast za Zapadni Balkan za period od 2024-2027”. Kada je riječ o ekonomiji Crne Gore, najznačajniji podatak je da je turizam, kao najjača grana privrede u padu. „Ukupan broj dolazaka turista prema preliminarnim podacima, u prva tri mjeseca 2024. godine iznosio je 192.215 što je za 11,98 odsto manje u odnosu na uporedni period prethodne godine. U istom periodu ostvareno je 1,32 miliona noćenja, što predstavlja pad od

19,12 odsto. Broj dolazaka stranih turista se smanjio za 12,68 odsto, dok se broj noćenja stranih turista smanjio za 20,14 odsto”, navedeno je u biltenu CBCG za period januar mart. Ovi podaci ukazuju da je u Crnoj Gori bilo značajno manje turista, ali i da su se ti turisti koji su došli zadržavali značajno kraće, jer je skoro duplo veći pad u broju noćenja u odnosu na broj posjeta.

S - Neki od ključnih društvenih problema sa kojima se Crna Gora suočava su izražena društvena i politička polarizacija. Ovome treba dodati i nedovoljan aktivizam mladih u oblasti demokratije i poštovanja ljudskih prava, odsustvo promocije ideje interkulturalizma u javnom diskursu i dijalogu, masovnost senzacionalističkih medijskih sadržaja koji doprinose većoj društvenoj polarizaciji. Zvanični izveštaji takođe govore da je po pitanju rodne ravnopravnosti postignut ograničen napredak i da se Crna Gora se mora pozabaviti pitanjem rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Zakonodavni okvir za rodnu ravnopravnost i dalje ima ograničen uticaj.

T - Informaciono-komunikacione tehnologije (ICT) u Crnoj Gori bilježe kontinuiranu tendenciju rasta. Softversko inženjerstvo se značajno razvilo, pa je sve veći broj malih kompanija koje se bave razvojem softvera i softverskih proizvoda, kao i samozaposlenih softver inženjera, „freelancera“, menadžera i menadžerki digitalnih projekata, menadžera i menadžerki digitalnog marketinga, dizajnerki i dizajnera i ostalih profila, koji nalaze angažovanje na globalnom IT tržištu. ICT se na nacionalnom nivou razvija u kontekstu unapređivanja informacionih sistema u javnoj upravi, obrazovanju, industriji i zdravstvu u skladu sa savremenim tehnološkim trendovima i konceptom Industrija 4.0. Prema Global Competitiveness Report-u za 2019. godinu Crna Gora zauzima 57 mjesto u korišćenju IKT tehnologija, u odnosu na 141 zemlju. Crna Gora je na 6. mjestu po uvozu IKT usluga i 36. po izvozu IKT usluga (kao procenat ukupne

trgovine). Trenutni udio IKT sektora u BDP-u je 4,0% (Monstat, 2020). Stoga se ističe da Crna Gora ima prilično povoljan ambijent za razvoj inovativnih startapova i IT. Inkubatori, akceleratori i coworking prostori sve su popularniji i pružaju podršku novim preduzetnicima u vidu infrastrukture, prostora za rad, mentorstva, povezivanja s institucijama i investitorima. Vlada je takođe pokrenula projekat Digitalna Crna Gora u cilju omogućavanja dinamičnog i proaktivnog pristupa novim i novaticnim tehnologijama kroz primenu naprednih ICT rešenja u svim granama privrede i razvijenom informatičkom svešću.

L - Ministarstvo kulture i medija vrši poslove uprave koji se odnose na: razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, zaštitu, očuvanje, valorizaciju i prezentaciju kulturne baštine, razvoj kreativnih industrija, ostvarivanje javnog interesa u kulturi, pripremu predloga zakona, drugih propisa i opštih akata iz oblasti kulture, davanje mišljenja na predloge zakona i drugih propisa kojima se uređuju pitanja u vezi sa kulturom. Zakonom o kulturu utvrđuje se javni interes u kulturi i uređuju ustanove kulture, status i pravo umjetnika i stručnjaka u kulturi, podsticaj i podrška razvoju kulture, finansiranje kulture i druga pitanja od značaja za ovu oblast. Arhivska, bibliotečka, muzejska djelatnost kao i oblast zaštite kulturnih dobara uređena su posebnim zakonima. Resorno Ministarstvo je otpočelo procedure na izmjeni Zakona o kulturi ali drugih zakona iz navedene oblasti.

E - Ustavom iz 1992. Crna Gora je definisana kao ekološka država. Pregovori o pristupanju EU sa Crnom Gorom otvoreni su u junu 2012. godine. Zelena agenda i klaster održive povezanosti imaju značajne veze sa Programom ekonomskih reformi Crne Gore i njenim strateškim prioritetima u oblasti životne sredine. Na svom putu ka EU i Zelenoj agendi, a u skladu sa statusom ekološke države, Crna Gora je fokusirana na niz važnih reformi koje se odnose na upravljanje

otpadom, reviziju i sprovođenje strategije razvoja saobraćaja, kvalitet voda, zaštitu prirode i klimatske promjene.

SWOT

Snage sistema kulture su identitet grada kao grada kulture, opredeljenost opštine za ulaganje u kulturu i postojanje strateške orijentacije ka povezivanju kulture i obrazovanja; planiranje kapitalnog projekta Španjola kao kreativnog haba; postojeća osnova za razvoj brenda grada; koncept grada-tvrđave-spomenika kulture zajedno s šetalištem Pet Danica (kojim se obuhvata šira teritorija opštine, a ne samo usko jezgro) i veliki broj neiskorišćenih prostora koji se mogu namjeniti za kulturne djelatnosti; prepoznatljive i posjećene manifestacije); bogata kulturna istorija (Likovna škola, Zimski salon, Ivo Andrić i dr), bogata prirodna baština (egzotične biljke, biodiverzitet, zelene površine); turizam; aktivne mjesne zajednice u kreiranju kulturne ponude; ugledni umjetnici i profesionalci iz dijaspore ili koji ljetuju u opštini.

Slabosti su nedovoljno jasna diferencijacija programa, prostora, publike i nedostatak dinamičnije komunikacije na nivou javnih ustanova, nekoherentan model strateškog upravljanja u kulturi na nivou grada i na nivou ustanova; apatija i nezainteresovanost velikog dijela građana za programe u kulturi; nedovoljno razvijena interesorna saradnja kulture i sektora privrede, kao i turizma i na nivou uprave i na nivou organizacija; nedostatak stručnih kadrova u polju kulture svih profila kao i nedovoljno razvijene vještine menadžmenta u kulturi, marketinga, fandrejsinga, medijacije i animacije među postojećim kadrovima, prostorna centralizovanost programa, nedostatak tehnike za produkciju u polju novomedijske umjetnosti; nedovoljno razvijena međunarodna saradnja i ponuda za turiste.

Prilike: svjetski, evropski, prekogranični i mediteranski fondovi (npr. UNESCO Fund for cultural diversity, Cultural routes-Council of Europe, Creative Europe - Culture and MEDIA; Culture moves Europe, IPA, Horizon Europe, Erasmus, Jadransko-jonska inicijativa, Western Balkans fund, Anna Lindh Euro Mediterranean Foundation for the Dialogue Between Cultures, TIKa); obrazovni sistem i mladi u Herceg Novom; mladi stvaraoci i umjetnici koji su napustili Herceg Novi i mladi stručni profesionalci u kulturi u većim okolnim gradovima (Podgorica, Cetinje, Beograd, Novi Sad, Trebinje) koji bi mogli da realizuju projekte u Herceg Novom; različite grupe mladih turista (ljubitelji elektronske muzike, savremene umjetnosti, filma, ljubitelji prirode i dr); međunarodne mreže i njihove članice kao potencijalni partneri i partnerski odnosi na gradovima pobratimima kao i članstvo u međunarodnim organizacijama recimo u oblasti preduzetništva

The European Creative Business Network (ECBN), European creative hubs network, muzičke mreže *Euro Mediterranean Music Academy*, Opera Europa, EuroStrings - European Guitar Festival Collaborative, LiveEurope, mreže za umjetnost u javnom prostoru Magic Carpets, IN SITU, mreže u oblasti nasleđa, NEMO, European Historic Houses, itd); obrazovni i trening centri (Univerzitet umetnosti u Beogradu- UNESCO Katedra za menadžment, kulturnu politiku i medijaciju na Balkanu, British council, Gete institut, Desk Kreativna Evropa Crna Gora i drugi).

Pretnje: dalji odiv publike, mladih i profesionalaca u kulturi, gubljenje specifičnih znanja i vještina odlaskom aktuelnog stručnog kadra, a bez transfera znanja na mlađe kolege; birokratizacija rada javnih ustanova (nedostatak inovacija i integracije u zajednici).

III Vizija razvoja kulture Herceg Novog, strateški i operativni ciljevi, indikatori učinka i aktivnosti

Vizija, strateški ciljevi i prioriteti

U Prilozima za Nacrt programa kulture za period 2012-2016. se navodi da je potrebno Herceg Novom povratiti oreol grada umjetnika i umjetnosti, oaze mira, dijaloga i susretanja, tako da on da postane centar regionalne kulturne saradnje (u oblasti književnosti, likovnih umetnosti, filma, muzike i zaštite kulturnih dobara). Koraci ka ostvarivanju ove vizije su već urađeni ali se mnogi elementi iz ove vizije mogu prenijeti i na budući period.

Herceg Novi - kao grad umjetnika i stvaralaca, grad s bogatom istorijom, a mladog duha - treba da bude kulturno središte Bokokotorskog zaliva, mjesto susreta i saradnje, slobodnih ljudi otvorenih shvatanja - svih generacija, sa svih strana... spoj tradicije i novih trendova.

Uzimajući u obzir tu viziju, a i rezultate analize situacije, moglo bi se reći da bi u predstojećem periodu trebalo prioritetno da se radi na povećanju

obima kvalitetne produkcije koja će unaprijediti postojeće, tradicionalne programe ali i ustanoviti i njegovati savremene, inovativne pristupe i međunarodnu saradnju, stvaranju poslovnog ambijenta za mlade kadrove u kulturi koji će realizovati savremene programe, osmisliti nove proizvode i usluge i tako privući novu mladu publiku i turiste; diversifikaciji i boljem korišćenju postojećih resursa u kulturi (prostori savremene kulture i kulturne i prirodne baštine); kao i jačanju brenda, vidljivosti i prepoznatljivosti grada.

Strateški ciljevi za predstojeći period su povećanje učešća mladih, promocija kulture i razvoj publike, jačanje brenda i vidljivosti Herceg Novog. Stoga se mogu identifikovati sljedeći prioriteti:

1. **MLADI U KULTURI** - novi kadrovi, novi poslovi, nova publika
2. **PROSTORI KULTURE SVIMA** - diversifikacija prostora, programa i publike (promocija kulture i razvoj publike)
3. **KULTURA SVUDA** - brendiranje grada i podizanje vidljivosti, međunarodna saradnja

MLADI U KULTURI

nova publika, novi kadrovi i novi poslovi

Opstanak mjesta i zajednice zavisi od mladih ljudi, njihovog učešća i zadovoljstva životom u gradu. Stoga je neophodno raditi na ostvarivanju njihovih potreba: od otvaranja radnih mjesta gdje će mladi moći da iskažu svoje kapacitete i kreativnost, do sadržajnog i ispunjenog slobodnog vremena.

Opština Herceg Novi ima Lokalni akcioni plan za mlade što govori o njegovom usmjerenju da odgovori na ovaj cilj, a takođe su kultura i omladinski sektor objedinjeni u javnoj upravi jednim nadležnim tijelom. Sistem kulture treba da bude u potpunosti otvoren za mlade i da im pruži podršku.

Strateški cilj 1

Razviti **dugoročne programe za mlade i sa mladima** i tako stvoriti novu savremenu produkciju koja okuplja mlade menadžerke i menadžerke, umjetnice i umjetnike i mladu publiku i djecu iz Herceg Novog i okruženja.

Na ovaj način trebalo bi da se radi na rješavanju problema odliva stanovništva i apatije u periodu van sezone. Kroz podršku dugoročnim programima, radi se na istinskom razvoju kulturnih potreba jer kratkoročne manifestacije nemaju suštinski kapacitet za razvoj publike. Prava publika je redovna, proaktivna publika, koja ima razvijena znanja za procjenu kvaliteta sadržaja, kao i vještine za osmišljavanje novih programa.

Operativni ciljevi

1.1. Edukacija mladih u polju kulture, menadžmenta u kulturi, savremenih praksi u kulturi,

- 1.2. Realizacija i obezbjeđivanje resursa za razvoj novih programa čiji su realizatori mladi
- 1.3. Ostvarivanje saradnje sa obrazovnim sistemom i organizacijama civilnog društva u polju obrazovanja,
- 1.4. Povećanje dostupnosti kulture djeci i mladima
- 1.5. Pokrenuti inicijativu ka Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija o uspostavljanju srednje likovna škole upravo na tekovinama pomenute Umjetničke škole, kao i otvaranje srednje muzičke škole u skladu sa potrebama lokalne zajednice.

Indikatori učinka:

1. Broj novih mladih menadžera/menažerki, kustosa/kustoskinja i programskih urednika/urednica uključenih u kreiranje programskih i poslovnih politika ustanova kulture
2. Broj novih dugoročnih programa za djecu i mlade i sa mladima
3. Povećanje broja djece i mlade publike
4. Broj novih inicijativa u kulturi sa djecom i mladima i za mlade poteklih od različitih aktera
5. Redovnost posjete djece i mlade publike svim ustanovama
6. Rezultati anketa publike i evaluacije programa i projekata sa djecom i mladima i za mlade
7. Pokrenuta inicijativa

Aktivnosti i konkretne smjernice za javnu upravu:

- uspostavljanje trajnog mentorskog programa za mlade profesionalce u kulturi u oblasti menadžmenta u kulturi, gdje bi mentori bili stručnjaci iz ustanova kulture i iz Herceg Novog, Crne Gore i regiona (kustoskinje i kustosi, umjetnice i umjetnici, menadžerke i menadžeri u kulturi) u saradnji sa partnerom sa ekspertizom za tu oblast (npr. Fakultet dramskih umjetnosti Cetinje, UNESKO Katedra za kulturnu politiku i menadžment i medijaciju na Balkanu pri Univerzitetu umetnostiu Beogradu, British Council, Gete institut),

- ustupanje napuštenih prostora mladima i nezavisnoj kulturnoj sceni na korišćenje uz jasno definisane kriterijume i pravilnike (nezavisna kulturna scena u Herceg Novom dala je veliki broj umjetnika koji su kasnije napravili i ozbiljne karijere),
- finansiranje projekata i programa čiji su predlagači mladi (kroz međunarodne fondove),
- finansiranje projekata i programa koji se realizuju u saradnji s mladima (kroz međunarodne fondove)
- finansiranje infrastrukture i opreme (uređenje parkova, postavka staza za trčanje, postavka gradskog mobilijara-klupe i stolovi savremenog dizajna, opremanje studija za audiovizuelne djelatnosti),
- uvođenje city pass kartice kojom mladi ostvaruju popuste na različite servise i proizvode,
- osnivanje opštinskog servisa za plaćeno stažiranje u ustanovama kulture u jačanja kadrovskih potencijala,
- pokretanje programa za podšku profesionalizaciji mladih u kulturi i kreativnim industrijama poput Cultural leaders program
- revitalizacija uspješnih projekata mladih ali i privlačenje svjetskih događaja za mlade koji mjenjaju mjesto realizacije;
- uvesti stipendiju za mlade umjetnice i umjetnike da rade na community-zasnovanim projektima u saradnji s mjesnim zajednicama, na projektima rada sa mladima, kao i posebnim grupama (osjetljive grupe, djeca...)
- u saradnji sa vaspitno- obrazovnim ustanovama organizovati nove programe, projekte u školama, npr. uključiti mlade u kreiranje programa Radija i TV HN ili osnivanje podcast emisije.

Konkretne smjernice i akcije za javne ustanove kulture i organizacije civilnog društva:

- prikupljanje podataka o publici (postojećoj i potencijalnoj) i definisanje strategije razvoja publike, a posebno mladih,
- razvoj participativnih programa, programa koprodukcije, art terapije, akcija zasnovanih na zajednici i lokalnim pričama, kao i bavljenje temama koje se tiču djece i mladih;

- organizovanje trajnih edukativnih i besplatnih programa, npr. besplatne projekcije filmskih klasika u pozorištu i bioskopima ili na otvorenom, čitalačke grupe sa određenim temama (feminizam, bolesti zavisnosti, i slično),
- ustupanje sopstvenih resursa mladima u cilju realizacije programa čija je svrha razvoj zajednice, promocije lokalnog identiteta i kulturne baštine, savremenog stvaralaštva,
- kupovina tehničke opreme i davanje mladima na korišćenje (muzički studio, kamere...) i generalno promocija kulture amaterizma, amaterskog stvaralaštva, kreativnog izraza,
- pozivanje mladih umjetnica i umjetnika i drugih profesionalaca iz okruženja i inostranstva na programe mobilnosti koji će imati komponentu rada s mladima iz Herceg Novog,
- saradnje sa školama na dugoročnim programima sa i za djecu i mlade (mladi sami predlažu i realizuju programe u instituciji u saradnji sa mentorima i zaposlenima),
- saradnje s fakultetima na dugoročnim programima sa djecom i mladima i za djecu i mlade,
- stalno i povremeno angažovanje mladih u svojstvu saradnika i inicijatora novih programa, poslova, saradnji (posebno dobitnika opštinske stipendije za talentovane),
- prilagođavanje programa mladima sa problemima sluha, govora, vida, otežanim ili onemogućenim kretanjem.

Konkretne smjernice i akcije za saradnju sa školama:

- predlaganje dodatnih programa u polju umjetnosti i kulture u saradnji s ustanovama, organizacijama i pojedincima (radionice, istraživačke stanice, sekcije, klubovi, bendovi...),
- osmišljavanje projekata saradnje ustanova kulture i škole (izvođenje nastave u saradnji s institucijama u okviru maternjeg jezika, stranih jezika, sociologije, istorije, omogućavanje učenicima da realizuju svoje ideje i projekte u ustanovama kulture),
- pokretanje medijskih programa posvećenih kulturi čiji bi kreatori i realizatori bili mladi (radio, podcast, časopis, tiktok kanal...),

- realizacija nastavnih i vannastavnih umetničkih i kulturnih programa u saradnji s mjesnim zajednicama.

Strateški cilj 2

Otvoriti **nova radna mjesta za mlade** u oblasti kulture i kreativnih industrija

Kroz povećanje broja radnih mjesta, radi se na većem zadovoljstvu mladih, boljem životnom standardu i sveukupnom boljitku i održivom razvoju Herceg Novog. Takođe, ulaganjem u radna mjesta, razvija se sektor kulture i međusektorska saradnja, a prije svega u polju turizma, ekologije i IT-a.

Operativni ciljevi

- 2.1. Otvoriti nove pozicije za mlade u javnom sektoru i javnim ustanovama kulture
- 2.2. Stimulisati otvaranje novih radnih mjesta u privatnom sektoru
- 2.3. Stimulisati preduzetničke inicijative mladih

Indikatori učinka:

1. Broj novih otvorenih radnih mjesta u polju kulture, kreativnih industrija, a posebno kulturnog i kreativnog turizma
2. Porast stope zaposlenosti u sektoru kulture među mladima
3. Porast broja zaposlenih i visine primanja u sektoru kulture i kreativnih industrija
4. Broj novih obrazovnih programa u polju kulture i kreativnih industrija
5. Privlačenje i povratak stručnih kadrova (trajno ili u određenom periodu)
6. Formiranje pula mladih profesionalaca u kulturi koji su prepoznati i aktivni u regionu Zapadnog Balkana

Aktivnosti i smjernice za lokalnu samoupravu :

- Inicirati formiranje koordinacionog tela kojeg bi činili svi ključni akteri u polju kreativnih industrija (kultura, turizam, privreda, obrazovanje) i uspostaviti platformu za razvoj kreativnih industrija koja bi služila za komunikaciju, razmjenu, informisanje, evaluaciju, učenje i treninge, međunarodnu saradnju,
- Inicirati saradnju sa Sekretarijatom za ekonomiju, turizam, infrastrukturu u polju preduzetništva u kulturi, kulturnog turizma radi zajedničkog investicionog delovanja u polju kreativnih industrija,
- stimulisati poslodavce da zaposle mlade umjetnice i umjetnike, kreativce i stručnjake u oblasti kulture i kreativnih industrija,
- uspostavljanje trajnog mentorskog programa za mlade profesionalce u kulturi u oblasti kreativni industrija i preduzetništva u kulturi, gde bi mentori bili stručnjaci iz Herceg Novog, Crne Gore i regiona (marketing menadžeri i menadžerke, menadžeri i menadžerke u kulturi, preduzetnice i preduzetnici) u saradnji sa partnerom sa ekspertizom za tu oblast (npr. Fakultet dramskih umjetnosti Cetinje, UNESCO Katedra za kulturnu politiku i menadžment i medijaciju na Balkanu pri Univerzitetu umetnosti Beogradu, British Council, Gete institut),
- konkurisati na projekti programe na kojima se mladi mogu zaposliti (Kreativna Evropa, IPA...),
- uvesti stipendiju za najtalentovanije mlade koja će omogućiti obuke i stručne posete institucijama kulture i poslovnom sektoru kulture u inostranstvu, a potom angažmana na odgovarajućim pozicijama u polju kreativnih industrija u Herceg Novom,
- plaćena promocija prakse (posebno za studente zainteresovane za kreativne industrije),
- uspostavljanje zvaničnog opštinskog programa Mladi vodiči kroz kulturu grada

Aktivnosti i smjernice za ustenove kulture:

- konkurisati na programe EU i druge i obezbijediti radna mjesta za mlade kroz projekte,
- ostvariti saradnje sa fakultetima u cilju realizacije studentskih praksi,
- omogućiti mladima stažiranje i realizaciju njihovih preduzetničkih ideja i ideja za unapređenje finansijskog poslovanja i rada organizacija,
- organizacija mentorskih programa za prenos znanja od zaposlenih ka mladima.

PROSTORI KULTURE SVIMA

diversifikacija prostora, programa i publike

Zadatak kulturne politike je da obezbijedi da budu zadovoljene kulturne potrebe svih onih ljudi koji žive na teritoriji na koju se odnosi. Dakle, neophodno je da postoje različiti, diversifikovani i kvalitetni programi za različite grupe publike. Treba da budu zastupljeni svi oblici umjetničkog stvaralaštva (muzika, film, književnost, likovnost i dr) i da budu zadovoljeni ukusi svih kulturnih modela (popularna kultura, alternativna...).

Strateški cilj 3

Diverzifikacija prostora, programa i publike Herceg Novog

Pošto su analizom identifikovani brojni potencijali za razvoj i aktiviranje resursa koje Herceg Novi ima, trebalo bi raditi na diversifikaciji i podizanju kvaliteta postojećih prostora i programa. Važno je diversifikovati prostore iz više razloga. Prvi razlog je decentralizacija i razvoj publike - širenjem prostora dolazi se do nove publike. Drugi razlog je brend grada - što je više različitih prostora kulture aktivno, to je on zanimljiviji, moderniji, urbaniji (jer koncentracija kulturnog života u centru je karakteristika malih mjesta). Treći razlog je zaštita i aktivizacija prostornih resursa, i to posebno prirodne baštine i zelenih površina. Četvrti razlog je podizanje kvaliteta programa i bolje programsko profilisanje. Stručnjaci u kulturi iz Herceg Novog smatraju da upravo mjesta kulture nisu dovoljno dobro profilisana. Na primjer, Muzej bi mogao dodatno da se fokusira na programe za djecu i turiste; na tvrđavi Forte Mare bi trebalo održavati programe visoke, alternativne i omladinske kulture; na Škveru bi se mogli održavati programi za cijelu porodicu u ljetnjem periodu, a u nekom drugom prostoru tokom zime. U mjesnim zajednicama bi valjalo

podsticati projekte zasnovane na participativnim umjetničkim praksama. vrstu sadržaja.

Posebnu pažnju bi trebalo posvetiti očuvanju, zaštiti i promociji prirode, zelenih površina i uređenih parkova, iz sljedećih razloga: a) poštovanje strateških smjernica koje se odnose na zaštitu životne sredine i održivi razvoj; b) brend grada kao grada kulture, oaze mira, zdravog života; c) otvaranje prostora koji bi mogli da služe za omladinske sadržaje (bioskopi na otvorenom, sajmovi umjetnosti, festivali na otvorenom javnom prostoru, ulična umjetnost), kao i za prateće programe ustanova kulture; d) razvoj turističke ponude i privlačenje turista-ljubitelja prirode. Konkretno, Savinska Dubrava povezuje izuzetno značajne punktove kulturne i prirodne baštine, kao i gradskog života (groblje na Savini, spomenik Bezmetković, manastir Savina, crkva Svetog Save, klupa na kojoj je sjedeo Njegoš, kompleks bolnice u Meljinama, srednja, osnovna škola i vrtić). Međutim, sada je u nezavidnom stanju, a kada bi se uložilo u njeno sređivanje (rasvjeta, mobilijar, staze) imao bi mnoge korisnike i mnoge funkcije (rekreacija, sportski događaji, kulturni događaji, omladinski...).

Operativni ciljevi:

- 3.1. Istraživanje i izrada strateških planova ustanova kulture
- 3.2. Infrastrukturalna ulaganja u prostore kulture
- 3.3. Pokretanje programa umjetnosti u javnom prostoru
- 3.4. Pokretanje programa kultura i umjetnost u mjesnoj zajednici
- 3.5. Razvoj trajnih (cjelogodišnjih) programa razvoja publike javnih ustanova
- 3.6. Diversifikacija finansijskih resursa javnih ustanova kulture
- 3.7. Aktiviranje Doma kulture u Bijeloj, Doma kulture Đenović i onbova Doma kulture Klinci na Luštici
- 3.8. Aktiviranje Njegoševe škole i kompleksa Topaljske komunitadi
- 3.9. Aktiviranje Omladinskog centra

- 3.10. Povećanje zelenih površina i aktiviranje parka u Igalu, pri čemu treba istaći da je Igalo najmnogoljudnija hercegovačka mjesna zajednica, a nema adekvatan prostor za kulturne sadržaje
- 3.11. Muzej u Baošićima dodatno promovisati
- 3.12. Povećanje dostupnosti ustanova i programa u kulturi

Indikatori učinka:

1. Broj revitalizovanih prostora kulture
2. Broj novih i aktivnih prostora kulture
3. Povećanje publike, veće učešće u kulturnom životu i veće zadovoljstvo građana kulturnim životom
4. Broj novih programa koji se tiču položaja određenih grupa publike i veće učešće osjetljivih grupa
5. Veći stepen inkluzije i povećana dostupnost sadržaja kulture
6. Jačanje društvene kohezije i solidarnosti u zajednici

Konkretne akcije za lokalnu samoupravu :

- podsticati kreiranje ponude van sezone i davanje prioriteta dugoročnim programima,
- inicirati projekat izrade strateških planova ustanova kulture koje se finansiraju iz javnih sredstava na nivou opštine i koordinisati proces tako da se ustanovi dogovor o dodatnom programskom profilisanju ustanova koje funkcionišu na nivou opštine,
- identifikovanje kulturnih čvorišta-kulturnih stanica i ustanovonosilaca lokalne kulture (Bijela, Baošići, Zelenika...), kao i grupa potencijalne publike u lokalnim sredinama,
- identifikacija napuštenih i neiskorišćenih prostora i njihovih potencijalnih korisnika, uređivanje i davanje na korišćenje ili povoljan zakup,
- povezivanje kulturnih stanica odgovarajućim rutama i stazama radi lakšeg pristupa,

- revitalizacija i aktivacija prostora kulturne baštine, i to svih slojeva istorije (npr. od neolita, potom, vjersko nasleđe, nasleđe NOB-a i druge polovine XX vijeka, bolje obilježavanje u javnom prostoru i veća viljivost u turističkoj ponudi)
- uređivanje i zaštita parkova (Savina, Igalo, Boka)
- osnivanje programa Umjetnost u javnom prostoru i finansiranje projekte umjetnosti u javnom prostoru (obnova fasada i oslikavanje murala, skulpture, kinetički parkovi, primenjena umjetnost na gradski mobilijar),
- uređenje i obilježavanje otvorenih javnih prostora (sređivanje, čišćenje, postavka mobilijara) i upotreba za realizaciju programa,
- povećati pristupačnost prostora kulture za osobe s oštećenjima vida, sluha, otežanim ili onemogućenim kretanjem,
- uvođenje festivalske takse radi priključenja sredstava koja bi se ulagala u neprofitne djelatnosti za mlade.

Konkretne akcije za ustanove kulture:

- izrada strateške analize i strateškog plana, jasno definisanje misije, vrijednosti, programske koncepcije, publike, itd. u skladu s ovom Programom,
- osmišljavanje programa koji kontinuirano traju tokom cijele godine (npr. radionice za djecu srijedom, čitalačke grupe utorkom i petkom, koncert svake prve subote u mjesecu, itd)
- programsko i finansijsko jačanje i revitalizacija najznačajnijih manifestacija i programa (Zimski salon i dr),
- konkurisanje na EU programe, IPA i druge inostrane programe,
- pozivanje i angažovanje spoljnih saradnika npr. umjetnica i umjetnika, kustoskinja i kustosa, rediteljki i reditelja, dramaturškinja i dramaturga koji bi realizovali nove programe i pomogli boljem profilisanju organizacija (savremeni kustoski pristupi, community art, participativne prakse...),
- formiranje smještajnog kapaciteta unutar ustanove gde se mogu odvijati rezidens programi i otpočinjanje rezidencijalnih programa u Herceg Novom za savremene umjetnike iz regiona jugoistočne

Evrope i čitavog svijeta (omogućiti umjetnicima besplatan boravak u Herceg Novom), projekat Španjola,

- pozivanje lokalnih umjetnika koji su napustili Herceg Novi da realizuju projekte,
- realizacija projekata koji uključuju zajednicu,
- inkluzija, veća pristupačnost,
- diversifikacija cijena programa i usluga za lokalno stanovništvo, turiste, ugrožene grupe.

KULTURA SVUDA

podizanje brenda i vidljivosti

Prethodni prioriteti smišljeni su s idejom izgradnje duha, kulture i identiteta Herceg Novog kao otvorenog, urbanog grada, grada kulture, susreta, saradnje, grada umjetnika i slobodnih ljudi sa svih strana. Da bi se naponi u pogledu unapređenja kulturnog života dodatno isplatili i postali vidljiviji, bilo bi neophodno da se radi na jačanju brenda i boljoj komunikaciji s različitim ciljnim grupama: lokalna publika, turisti iz regiona i Evrope, lokalni, nacionalni i međunarodni mediji i online portali (Trip Advisor, Lonely Planet, Culture Trip, Roadtrippers, Eventful, Fever i sl.).

O značaju kvalitetnog savremenog dizajna prostora svjedoči projekat renoviranja Kuće nobelovca Ive Andrića, koja se sada koristi i za prijem diplomata, što svakako predstavlja smjernicu i dobar signal za dalje uređenje grada i institucija kulture.

Strateški cilj 4

Povećati vidljivost kulturnih programa među lokalnom publikom i turistima i podržati brend Herceg Novog

Značaj promocije i podizavanja vidljivosti programa u savremenom društvu gotovo je neupitan. Nakon podizanja kvaliteta programa i razvoja novih modela rada s publikom, ustanove kulture stoga moraju mnogo aktivnije da pristupe promociji svog rada i ostvarivanju vidljivosti. To se posebno odnosi na turiste i na privlačenje gostiju i saradnika iz drugih krajeva zemlje, regiona i Evrope.

Operativni ciljevi

4.1. Razvoj brenda Herceg Novog i plana promocije u saradnji sa turističkom organizacijom

4.2. Obilježavanje javnog prostora namjenjenog turistima

4.3. Povećanje online prisustva

4.4. Povećanje broja turista motivisanih kulturnim događajima i uključivanje novih sugrađana (Ukrajinci, Rusi i drugi) u kulturne tokove

4.5. Međunarodna saradnja - učlanjivanje u mreže

4.6. Međunarodna saradnja - projekti unutar kulturnih ruta Savjeta Evrope

4.7. Regionalna saradnja – Muzej, Biblioteka, Herceg fest

Indikatori učinka

1. Broj posjeta u fizičkim i virtuelnim prostorima kulture (vebsajtovi, društvene mreže)
2. Povećan broj turista motivisanih učešćem u programima kulture
3. Identifikacija različitih zainteresovanih strana sa brendom grada (turizam, ugostiteljstvo, obrazovanje, privreda...)
4. Broj međunarodnih projekata kulturne saradnje
5. Broj inostranih stručnjaka u kulturi koji realizuju programe u Herceg Novom

Konkretne akcije za opštinu i turističku organizaciju:

- inicirati saradnju s Sekretarijatom za turizam, privredu i investicije i Turističkom organizacijom i raditi na zajedničkom razvoju brenda grada usklađeno s preporukama iz ovog Programa; definisati slogan, logo, vizuelne elemente, motive za suvenir, total dizajn koji će se dosljedno primjenjivati dalje u javnim prostorima (table, putokazi, plakati, bilbordi, katalozi...), a poželjno je angažovati vizuelnog umjetnika mlađe generacije koji imaju veze s lokalnom scenom i iskustvo u radu u kulturi
- obilježavanje javnih prostora treba da koristi vizuelni jezik ustanovljen na nivou opštine,

- produkcija novih suvenira savremenog dizajna i visokog kvaliteta od recikliranih i drugih održivih materijala
- pokrenuti online kanale promocije, posebno za mlade (Tiktok, IG)
- produkcija i vizuelno ujednačavanje mapa, kalendara, bilborda za kulturu i drugih prostora reklame,
- pokretanje portala za kulturu Herceg Novog ili ulaganje u postojeće
- promocija kulture na online i oflajn kanalima (tripadvisor, trippin.com, rip Advisor, Lonely Planet, Culture Trip, Roadtrippers, Eventful, Fever...)
- Korišćenje tzv. umjetničkih ambasadora Herceg Novog u cilju promocije grada
- organizacija turističkih tura zasnovanih na umjetnosti i kulturi
- organizovanje „umjetničkih“ vodičkih tura kroz grad za turiste i učeničke/studentске ekskurzije (obilazak spomenika književnicima u gradu, obilazak ateljea hercegnovskih umjetnika, program malih koncerata na trgovima grada...)
- definisanje smjernica za grafički dizajn na nivou grada (obavezujuće za sve preduzetnike čiji se znak, logotip, i sl. stavlja u javnim prostor) - u cilju smanjenja “vizuelne buke”, vizuelnog uređenja opštine (primjer mnogih svjetskih gradova - Slovenija, Brazil...)

Konkretne akcije za ustanove:

- rebrendiranje - razvoj brenda i novih kanala promocije na osnovu strateških analiza i planova,
- uvođenje novih ili unapređenje kanala promocije oflajn i onlajn, inovativni pristup marketingu i PR-u,
- pokretanje suvenirnice, prodavnice (online i oflajn),
- bolje obilježavanje zgrade (putokazi, ulaz...),
- prevod materijala na engleski i druge jezike značajne za turiste.

IV Monitoring, izveštavanje i evaluacija

Program donosi Skupština opštine, u skladu s Nacionalnim programom razvoja kulture, za period od tri godina jer je period važenja Nacionalnog programa do 2027. godine. Program i izvještaj dostavljaju se Ministarstvu kulture i medija.

Program će biti primjenjiv kroz donošenje Akcionog plana za svaku godinu sa odgovarajućim budžetom i indiktorima ali i kroz plan monitoringa i evaluacije.

Akциони plan i plan monitoring treba da sastavi radna grupa za primjenu programa gdje bi bili predstavnici svih relevantnih aktera iz oblasti kulture. Koordinaciju sastanaka i rada na Akcionom planu vršiće lokalna uprava.

Za Akcioni plan ključno je usaglašavanje dinamike planiranja i realizacije budžeta u dijelu infrastrukture kao i sistematično i pravovremeno planiranje programskih sadržaja i stručnog usavršavanja kadrova u kulturi. U posljednjoj godini implementacije strateškog dokumenta, potrebno je predvidjeti evaluaciju, čiji nalazi treba da budu sastavni dio Završnog izvještaja o sprovođenju Programa. Završni izvještaj donosi se nakon isteka važenja Programa i odnosi se na cjelokupni period te je nužno da sadrži preporuke za naredni ciklus planiranja kulturne politike.